

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tomáš Holub

**Specifikace poradenství osob se sluchovým postižením
v prostředí sociální péče.**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. JUDr. Jan Brázda Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Tomáš Holub

**Specification of counseling of people with hearing
impairment in social care environment**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. JUDr. Jan Brázda, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15.2 2020

Tomáš Holub

Poděkování

Rád bych velmi poděkoval Doc. JUDr. Janu Brázdovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce má poskytnout ucelený náhled na osoby se sluchovým postižením a jejich kulturu. A odhalit jisté nedostatky v oblasti sociální péče a poradenství.

V teoretické části bakalářské práce se zabýváme obecnou charakteristikou osob se sluchovým postižením. Přiblížíme druhy komunikačních systémů. Představíme si právní normy obsažené v dané problematice nebo s ní blízce souvisí. Budeme definovat některé nestátní neziskové organizace pro osoby se sluchovým postižením, jaká sdružení a poradní činnosti jsou součástí sociální péče a poradenství. Také představíme veřejnosti institut tlumočnicka českého znakového jazyka, znakované češtiny, vizualizátora mluvené češtiny, a s tím spojené náležitosti.

V empirické části bakalářské práce jsou analyzována data ke zjištění a hledání možných nedostatků osob se sluchovým postižením při využívání sociálních služeb a poradenství.

Praktická část je provedena za pomoci dotazníkového průzkumu s využitím výzkumných otázek za účelem zjištění možných bariér a problému v sociálním prostředí.

Cílem bakalářské práce je analýza zkušeností osob se sluchovým postižením. Budeme zkoumat, zda v oblasti sociální a poradenské péče existují komunikační bariéry a jiné problémy.

V případě zjištěných nedostatků v oblasti sociální péče osob se sluchovým postižením budou navržena doporučení, která by mohla vést ke zkvalitnění péče o osoby se sluchovým postižením v oblasti sociální péče a poradenství.

Klíčová slova

Hluchoslepý, komunikační systém, legislativa, nedoslýchavý, neslyšící, ohluchlý, osoby se sluchovým postižením, sociální služba a poradenství, tlumočnick, znakový jazyk.

Annotation

The bachelor thesis is to provide a comprehensive view of people with hearing disabilities and their culture. And reveal some shortcomings in social care and counseling.

In the theoretical part of the thesis we will deal with the general characteristics of people with hearing impairment. We will approach types of communication systems. We will present the legal standards contained in the issue or closely related to it. We will define some NGOs for people with hearing disabilities, what associations and counseling activities are part of social care and counseling. We will also introduce to the public the institute of an interpreter of the Czech sign language, signed Czech, a visualizer of spoken Czech and related essentials.

In the empirical part of the thesis will be carried out an analysis to identify and find possible deficiencies of people with hearing impairment in the use of social services and counseling.

The practical part will be carried out using a questionnaire survey and the use of research questions in order to identify possible barriers and problems in the social environment.

The aim of this thesis is to analyze the experience of people with hearing impairment. We will examine whether there are communication barriers and other problems in the field of social and counseling care.

In the case of identified shortcomings in the area of social care of persons with hearing impairment, recommendations will be proposed which could lead to better care of persons with hearing impairment in the area of social care and counseling.

Keywords

Communication system, deaf, deafblind, hearing impaired, legislation, interpreter, sign language, social service and counseling, underdeveloped,

ÚVOD

TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	11
1.1 Nedoslychavý	12
1.2 Osoby s vadou sluchu získanou až po rozvoji mluvené řeči (ohluchlé)	12
1.3 Osoby s preligvální úplnou hluchotou	13
1.4 Neslyšící	14
1.5 Osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou (hluchoslepota)	15
1.6 Šelestáři	18
1.7 Rodiče sluchově postižených dětí	19
1.8 Slyšící děti neslyšících rodičů: Coda	20
2 KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	23
2.1 Co je a co víme o komunikaci?	23
2.2 Komunikační systémy neslyšících osob	24
2.2.1 Znakový jazyk	25
2.2.2 Znaková čeština	25
2.2.3 Prstová abeceda (prstová řeč)	26
2.2.4 Vizualizaci mluvené češtiny	26
2.2.5 Písemný záznam mluvené řeči	27
2.2.6 Lormova abeceda	27
2.2.7 Daktylografika	27
2.2.8 Brailovo písmo s využitím taktilní formy	27
2.2.9 Taktilní odezírání	28
2.2.10 Vibrační metoda Tadoma	28
3 LEGISLATIVA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	29
4 KLASIFIKACE NESLYŠÍCÍ/NESLYŠÍCÍ	31
5 SOCIÁLNÍ SLUŽBY A PORADENTSTVÍ PRO OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	34
5.1 Sociální pracovník	35
6 DRUHY TLUMOČNICKÝCH SLUŽEB V ČESKÉ REPUBLICE	37

7	PŘÁVNÍ NORMY VZTAHUJÍCÍ PORADENSTVÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	41
8	PRAKTICKÁ ČÁST	43
8.1	Výzkumný problém	43
8.2	Popis výzkumného vzorku	44
	Použité výzkumné metody	44
	Předvýzkum.....	45
8.3	Výsledky dotazníku pomocí grafů.....	47
8.4	Diskuse.....	63
	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
	SEZNAM ZKRATEK.....	71
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	72
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Sluch je jeden z pěti základních smyslů člověka. V České republice, je sluchové postižení, také jedním z nejčastějších postižení. Podle (Hádková 2016, s. 60) udává (Statistický úřad 2008), že celkový počet osob se sluchovým postižením je 74 700 osob. V roce 2013 udává (statistický úřad 2014) počet 86 476 osob sluchově postižených.

Tito lidé bez ohledu na stupeň sluchového postižení jsou ve většinové společnosti slyšících limitováni (hendikepováni). To má za následek odtržení od většinové slyšící společnosti. Osoby se sluchovým postižením (obecně) tedy vnímají svět jinak a tím vytváří svůj vlastní jazyk, ale i kulturu, která přináší jak určité spojitosti, tak i velké odlišnosti od majoritní společnosti.

Výsledkem této bakalářské práce by mělo být přiblížení a jistá porozumění osobám se sluchovým postižením, a především jak tito hendikepovaní občané zvládají každodenní problémy, které přináší jejich život v oblasti sociální péče. A jaké při tom vznikají bariéry a problémy v tomto prostředí.

Bakalářskou práci na toto téma jsem ji vybral z vlastního osobní zájmu. K osobám sluchově postiženým mám velmi osobní kontakt. Můj vlastní prarodič (babička) je sluchově postižena (hluchá). Můj otec je tlumočnickem znakovaného jazyka a českého znakovaného jazyka, kdy vyrůstal jako slyšící dítě neslyšících rodičů. V neposlední řadě je můj otec ve svazku manželském se ženou, která je sluchově postižená (hluchá).

Prostřednictvím bakalářské práce je snaha zjistit možné nedostatky v oblasti sociální péče a poradenství. Zda pro osobu se sluchovým postižením je obtížné komunikovat v prostředí sociální péče a jestli je pro mě vhodnější využití tlumočnicka českého znakového jazyka. Zda je sociální systém připraven a schopen řešit problémy osob se sluchovým postižením.

Cílem bakalářské práce je analýza zkušeností osob se sluchovým postižením. A především analyzovat a dokázat, že v oblasti sociální a poradenské péče existují komunikační bariéry a problémy.

Také za pomoci bakalářské práce se pokusíme navrhnout jisté varianty a opatření, které by mohli pomoci odstranit nebo alespoň zmírnit nedostatky v oblasti sociální péče a poradenství a zlepšit, tak postavení osob se sluchovým postižením.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Horáková uvádí: „mezilidská komunikace se vyvinula na základě zvukové informace. Uvádí se, že cca 60 % informací z okolí světa je pomocí sluch.“¹ Sluch se zrakem jsou pro život nejdůležitější smysly pro člověka. Ať už se to týká člověka samotného, ale také člověka v sociálním prostředí (ve společnosti). Zvuky, které člověk slyší okolo sebe, mohou upozorňovat na možné nebezpečí. Sluch nám napomáhá v orientaci v prostoru. Každá vada sluchu má za následek komunikační potíže v sociálním prostředí, ale také výrazně ovlivňuje psychiku jedince. Sluch má nejzásadnější význam pro rozvoj řeči, myšlení, psychiku a její následný rozvoj v životě člověka. Sluchové postižení patří z nejčastějších somaticko-funkční postižením na celém světě, je až 500 milionů lidí s určitým stupněm poruchy sluchu.² Bulová (in Pipekeová 1998, str. 85) se zmiňuje: „V České republice žije přibližně 500 tisíc osob se sluchovým postižením. Většinu tvoří nedoslýchavý.“³

Pojem **SURDOPEDIE** je speciální pedagogický obor, jehož hlavním úkolem a cílem je výchova, rozvoj a vzdělávání jedinců se sluchovým postižením. Do roku 1983 byl tento speciální pedagogický obor spojen s oborem Logopedie.⁴

Dle Hrubého lze obecně říct, že lidé se sluchovým postižením mají nedokonalé vnímání zvuků a řeči. Klasifikuje sluchově postižené podle závažnosti takto⁵:

¹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 7. ISBN 978-80-7315-225-3.

² HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 22-23. ISBN 978-80-290-19-2.

³ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 7, s. 12. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁴ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 10. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 40-44. ISBN 80-7216-096-6.

1.1 NEDOSLÝCHAVÝ

Termínem nedoslýchavý můžeme nazývat kteroukoliv osobu, která má poškozený nebo zhoršený sluch (po lehká až po závažná poškození sluchu). V současné době lze nedoslýchavost velmi dobře a kvalitně kompenzovat elektronickými či digitálními sluchadly. Nejpočetnější oblast nedoslýchavých jsou staří lidé (důsledek stáří). Osoby, které se označují, jako nedoslýchavý se bez větších problémů přizpůsobují sociálnímu prostředí, běžné populace-slyšících. Z důvodů schopnosti komunikovat mluvenou řečí za podpory odezírání hlasité řeči, nemají tak značné komunikační bariéry jako osoba ohluchlá či osoba s jiným druhem sluchového postižení.⁶

1.2 OSOBY S VADOU SLUCHU ZÍSKANOU AŽ PO ROZVOJI MLUVENÉ ŘEČI (OHLUHLÉ)

Mohou to být takové osoby, které ohluchli v průběhu života z důvodu vážného onemocnění nebo závažného úrazu hlavy.

Dle Hádkové (2016 str. 33): *„ohluchlost je stav, kdy dochází ke ztrátě sluchu v důsledku úrazu nebo onemocnění v průběhu života. Dojde-li k ohluchnutí po ukončení základního vývoje řeči, řeč se již z pravidla neztrácí, ale zůstává zachována pouze při soustavné péči.“*⁷

Je velmi důležité a zásadní pro rozvoj řeči u ohluchlých osob v jakém časovém rozmezí došlo k ohluchnutí jedince. Pokud taková osoba ohluchne v průběhu druhého až čtvrtého roku života a má částečně rozvinutou řeč, což má později za následek, že tyto osoby s tímto postižením jsou schopni bez větších barier a problémů komunikovat se slyšícími lidmi. Naopak osoby, které se již narodili ohluchlé nebo ohluchly před rozvinutím řeči mají značné problémy při vzájemné komunikaci ve slyšící společnosti.

⁶ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 43. ISBN 80-7216-096- 6.

⁷ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016,s. 33. ISBN 978-80-7290-619-2.

Pro osoby které, v průběhu života ohluchli vlivem nemoci nebo zranění hlavy představuje největší problém vyrovnat se se ztrátou sluchu a s tím spojené psychologické potíže či traumata. Především dospěle a starší osoby. (Tito lidé během svého života slyšeli a komunikovali a znají cenu zvuku a postrádají ho, což má za následek nejen komunikační problémy, ale především psychické potíže). Nejnáročnější a psychicky nejtěžší je, pokud ke ztrátě sluchu-(ohluchlost) dojde ve vyšším věku člověka. Pro tyto postižené je velmi náročné, nacvičovat a procvičovat schopnost odezírání. Pro tyto osoby, které ohluchly v pozdějším věku, je téměř nemožné osvojit si a používat znakový jazyk v prostředí neslyšících. Což může mít později za následek možné vyloučení se společenského života. A to jak z komunity slyšících, tak i z komunity neslyšících a s tím spjaté psychické problémy. Díky dnešním technickým vymoženostem, dovednostem, a vybavení ve světě napomáhá ohluchlým a jinak hendikepovaným osobám nejen v oblasti kochleárních implantátů, ale především rozvoji a vývoj nových technologií (Smart telefony- chytré telefony, tablety, internet, skryté titulky), což má za následek mnohem snazší komunikaci mezi sebou. Ohluchlí mají obecně méně komplikací spojené s komunikací ve společnosti.⁸

1.3 OSOBY S PRELINGVÁLNÍ ÚPLNOU HLUCHOTOU

Jsou postižení lidé, kterým ani s největším zesílením neslyší žádný zvuk. V České republice žije přibližně okolo 3700 osob s tímto postižením. Získané vady sluchu rozdělujeme⁹:

1. **Prelingvální** - jsou osoby (děti), které se narodili s úplnou hluchotou nebo ztratili sluch v raném věku před vytvořením rozvoje řeči a ukončení vývojové řeči přibližně kolem 6 roku života. Prelingvální úplná hluchota je způsobena především virem nebo infekcí jako jsou například příušnice nebo zánět mozkových blan a další jiná virová či infekční onemocnění. Dalším

⁸ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016 s. 33. ISBN 978-80-7290-619-2.

⁹ HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 45. ISBN 80-7216-096-6.

důvodem sluchových vad, které způsobuje úplnou hluchotu, jsou především úrazy hlavy poškození mozku mechanického charakteru, časté záněty středního ucha, traumata a podobně.¹⁰

2. **Postlingválně** - jsou osoby, které během života přišli o sluch a získali postlingválně úplnou hluchotu. A to v období po 6. roce života a kdykoliv v průběhu života. Důvodem tohoto postižení a příčiny jsou uváděny těžké poranění v oblasti hlavy a vnitřního ucha, které jsou způsobeny dlouhodobou hlukovou zátěží (od 85 dB a výše), které má za následek devastaci sluchu. Jako je převážně-velmi hlasité pracovní prostředí, hormonální a metabolické poruchy či onemocnění a podobně.¹¹

Osoby s takovým sluchovým postižením, zvláště děti musí být co nejrychleji zařazeny do určitého rehabilitačního nebo vzdělávacího programu, který se zabývá znakovým jazykem a co nejrychleji si osvojil nový jazyk. Velmi důležité je zapojení rodičů či celé rodiny do takového to programu, kde se všichni společně také učí znakový jazyk. Nesmíme, ale zapomínat na mluvenou řeč, kterou se postižené dítě musí také učit. V těchto institutech a speciálních školách, které se zabývají výchovou postižených dětí, kladen důrazem, aby dítě umělo psát a číst spíše než na artikulaci.¹²

1.4 NESLYŠÍCÍ

Zákon č.384/2008 Sb. O komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob považuje za neslyšící osoby.

Hrubý za neslyšící pro účely tohoto zákona považuje: „osoby, které ohluchly před rozvinutím mluvené řeči a velikost a charakter jejich vady sluchu neumožňuje plnohodnotný rozvoj mluvené řeči a dle osoby později ohluchlé a nedoslýchavé, které

¹⁰ HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 45. ISBN 80-7216-096-6.

¹¹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 18. ISBN 978-80-7315-225-3.

¹² HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 45. ISBN 80-7216-096-6.

sami považují znakovou řeč za primární formu své komunikace. Neslyšící mají právo svobodně zvolit z komunikačních systémů uvedených v tomto zákoně.“¹³

V běžné slyšící společnosti představují neslyšící kulturní a jazykovou menšinu. Mluvený projev neslyšící osoby je pro většinu slyšící velmi často nesrozumitelný a komplikovaný. Při psané podobě je viditelná nedostatečná jazyková kompetence. Do skupiny neslyšících lze zařadit dle zákona osoby, které disponují úplnou hluchotou a na druhé straně osoby, které jsou pouze nedoslýchaví, kdy rozdíl v začlenění mezi slyšící společností jsou značně rozdílná.¹⁴

1.5 OSOBY S KOMBINOVANOU SLUCHOVOU A ZRAKOVOU VADOU (HLUCHOSLEPOTA)

Osoby, které mají souběžně postižení sluchu i zraku. Takto postižení jedinci jsou nesamostatní a jsou odkázáni na pomoc druhých lidí a vyžadují velmi speciální péči ze strany školených odborníků.¹⁵

Definice hluchoslepoty: „Zákon č. 155/1998 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008Sb., (v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008Sb.) kdy se za hluchoslepe považuje: Osoby souběžným postižením sluchu a zraku různého stupně, typu a doby vzniku, u nichž rozsah a charakter souběžného sluchového a zrakového postižení neumožňuje plnohodnotný rozvoj mluvené řeči nebo neumožňuje plnohodnotnou komunikaci mluvenou řeč.“¹⁶

Hlavní důvody a příčiny, které mají za následek takto závažné onemocnění, jsou: předčasné porody, virové či jiné onemocnění během těhotenství, ale také dědičnost:

¹³ HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 47. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁴ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 48. ISBN 80-7216-096-6.

¹⁵ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016, s. 33. ISBN 978-80-7290-619-2.

¹⁶ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 100. ISBN 978-80-7315-225-3.

např. Syndrom Usher. Osoby s tímto stupněm postižení, jsou nesamostatní a vyžadují stálou péči ze strany okolí. Jejich přístup k jakékoliv informaci je prakticky nulový. Taktéž mají velmi sníženou orientaci v prostoru a s tím spojené problémy. Tyto komplikace mají za následek velké problémy při komunikaci s okolím. Tento stupeň postižení brání hluchoslepému člověku plnohodnotně se zapojit do jakékoliv společnosti. Postižená osoba je závislá především na pomoci odborných pracovníků a jejich zařízení a s tím spojené kompenzační pomůcky a úpravy prostředí.

Členění do čtyř základních kategorií osob podle (Souralová, Horáková 2008, srov. Ludíková 2000)¹⁷:

- a) souběžné postižení zraku a sluchu od narození
- b) postižení sluchu od narození a získaná zraková vada
- c) postižení zraku od narození a získaná sluchová vada
- d) získaná sluchová i zraková vada

Vzdělávání a snaha vychovávat jedince nebo skupinu s tímto duálním postižením je velmi náročný vzdělávací proces. Především děti (žáky) s tímto postižením (hluchoslepý), je velmi obtížné vzdělávat a je potřeba jim věnovat spoustu času a přistupovat ke každému žákovi samostatně. Takováto činnost vyžaduje vysoké nároky vychovatelů a s tím spojenou vysokou mírou odbornosti těchto speciálních pedagogů.¹⁸

Česká republika disponuje dvěma zařízeními specializovanými na výchovně-vzdělávací péči u jedinců s hluchoslepotou.

¹⁷ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011, s. 100. ISBN 978-80-7315-225-3.

¹⁸ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011, s. 100. ISBN 978-80-7315-225-3.

Vzdělávací zařízení:

1. Mateřská škola speciální v Berouně od roku 1993

Pedagogové a odborníci zabývající výukou hluchoslepých, kteří využívají různé druhy vzdělávání a terapie např. - znakový jazyk, stimulace sluchová či zraková, znakování ruku v ruce, tzv. míčkování. A další vzdělávací metody potřebné k rozvoji vývoje postižených osob.

2. Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Olomouci

Třída pro hluchoslepé od roku 1992/1993. Ze strany pedagogů je proces výuky zaměřen na konkrétního žáka (individuální) a jeho speciálním požadavkům na vzdělání.

Následně co student s tímto postižením opustí vzdělávací institucí má možnost využívat nabídky činností dobrovolných institucí. V České republice je vedeno několik organizací či společností, které se zabývají problematikou hluchoslepých osob.

Organizace pro hluchoslepé osoby v České republice s názvem **O. S. LORM**, které vzniklo po roce 1991. Hlavní náplní a cílem této skupiny je sdružování osoby s podobným duálním postižením. Dalším cílem je získání cenných zkušeností mezi sebou a vzájemné poradenství. Nedílnou součástí této společnosti je sdružování rodin postižených osob, kde si vzájemně vyměňují získané informace a vzájemně si pomáhají při výchově.

Dalším sdružením je **Záblesk**, zabývající problematikou hluchoslepými dětmi, které vzniklo v roce 2001 a to na základě rozhodnutí rodičů postižených dětí. Cílem sdružení a rodičů je zvýšení a zkvalitnění péče o osoby s duálním postižením. Je zde kladen důraz na prosazování práv a potřeb postižených. Dalším důležitým cílem Záblesku je, aby osoby s tímto postižením měli zabezpečeny životní podmínky na určité úrovni. Hluchoslepé osoby využívají těchto taktilních komunikačních systémů, které vycházejí

z českého jazyka. Patří sem: Lormová abeceda, Braillovo písmo s využitím taktilní formy vibrační metodu Tadoma, daktylografiku, taktilní odezírání.¹⁹

1.6 ŠELESTAŘI

Je tvořena určitou skupinou osob, či jedinců s ušními hluky nebo šelesty, které slyší jedinec ve svém uchu. „*Tinnitus jako sluchový vjem v jednom nebo dvou uších bez jakéhokoliv vnějšího podmětu. Tato osoba je vystavena různému hučení pískání, syčení, šustění atd.*“²⁰ Tento druh onemocnění může být občasný, ale také trvalý. Příčiny tinnitu jsou: např. úrazy hlavy, neprůchodnost sluchové trubice, akustické trauma, hypertenze, infekce středního a vnitřního ucha, tumor akustiku, ale i Limbická borelióza.²¹

Tinnitus pacienti vnímají nejčastěji jako vysoký ton s frekvencí někde mezi 125 až 16000 Hz a intenzitě zhruba 5-15 dB.

Objektivní ušní šelesty, které vznikají přímo ve sluchovém orgánu nebo v jeho blízkosti. Mohou být cévního nebo svalové typu. Tyto ušní šelesty jsou synchronní s tepem a jsou rytmického charakteru.

Šelesty cévní - v tomto případě pomáhají léky na roztahování cév.

Šelesty svalové - léčba je většinou chirurgická.

Subjektivní ušní šelest: je vjem zvuků pacientem nezávisle na vnějším zdroji. Je to porucha sluchového vnímání, vznikají v kterékoliv části sluchového orgánu. Jedná se zvukové vjemy především hučení či pískání v uších.²²

Podle délky trvání můžeme Tinnitus dělit na:

¹⁹ HORÁKOVÁ, R. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 100-104. ISBN 978-80-7315-225-3.

²⁰ HRUBÝ, J. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 41. ISBN 80-7216-096-6.

²¹ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 29. ISBN 978-80-7290-619-2.

²² HÁDKOVÁ, K.. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 29. ISBN 978-80-290-619-2.

- a) **Akutní tinnitus** - trvající do 6 měsíců: akutní řeší ORL neurologickým, interním nebo stomatologickým vyšetřením a následně medikací, kyslíkovou terapií, infuzní terapií
- b) **Chronický tinnitus** - jejíž trvání je delší než 6 měsíců, u chronického tinnitusu žádná medikace příliš nezabírá, proto se v těchto případech spíše využívá skupinová psychoterapie. Cílem terapie je snížit vědomí šelestu do takové míry, kdy již nepřevyšuje vnímání. Také lze využít v těchto případech laserovou terapii či magnetická stimulace. V současné době touto poruchou v určité formě trpí přibližně 15-17 % osob na světě. Převážně toto onemocnění postihuje, téměř každého druhého člověk nad 60-65 let, kteří trpí různou formou subjektivního tinnitu.²³

Presbyakuzií - nazýváme stařeckou nedoslýchavost (zhoršení sluchu je následek vyššího věku). Pouze malá část takto postižených osob lze vyléčit. Pacientům s tímto druhem onemocněním je především doporučována skupinová terapie, která je nejúčinnější. Pro takovéto osoby s touto poruchou jsou zřízena různá občanská sdružení, kluby či spolky, kde se mohou setkávat a předávat si získané informace. Následky tohoto onemocnění mohou vést, až k sebevraždě pacienta, důvodem je vysoká psychická zatíženost.²⁴

1.7 RODIČE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ

Základní a hlavním lidským právem dítěte se sluchovým postižením je okamžité zařazení do určitého programu vycházejícího ze znakového jazyka. Je velmi důležité, aby se tomuto jazyku věnovalo a naučilo co nejvíce rodinných příslušníků (rodiče, sourozenci, prarodiče). Také je důležité, aby rodina s postiženým dítětem byla pohromadě a podporovala ho. Není tedy nic neobvyklého, že se tyto rodiny přestěhují do okolí škol pro sluchově postižené, rodiče jsou ochotni změnit své zaměstnání, a není

²³ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s 12-13. ISBN 978-80-7315-225-3.

²⁴ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 12-13. ISBN 978-80-7315-225-3.

výjimkou, že rodiče postiženého potomka vystudují obor na vysoké škole, který souvisí s postižením jejich dítěte. Hlavním cílem programu je neustále rozvíjet schopnost dítěte odezírat, číst a psát.²⁵

Vymlátilová (in Škoda, Jedlička 2007) z knihy Horákové (2011, str. 34) uvádí: „*Při absenci sluchového vnímání jsou tyto děti odkázány na příjem informací zrakem, a pokud se nedívají, nemají žádné informace.*“²⁶

Velmi důležité pro slyšící rodiče je, aby se svými neslyšícími dětmi navštěvovali kluby neslyšících nebo se zúčastnit kulturních událostí pořádané ze strany neslyšících. Především z důvodů neznalosti znakového jazyka a nahlédli do kultury Neslyšících. Dalším velmi důležitým důvodem, proč navštěvovat tyto instituce je, aby nedošlo u neslyšícího k úplné izolaci. Pamatujme na to, že takové prostředí je pro neslyšící osobu přirozené a kde se cítí dobře a bezpečně.²⁷

1.8 SLYŠÍCÍ DĚTI NESLYŠÍCÍCH RODIČŮ: CODA

Sdružení CODA je mezinárodní instituce založena v USA kolem roku 1983. Hlavní náplní a cíle vzniku organizace je společné setkávání slyšících potomku (dospělých), neslyšících rodičů a kde si mezi sebou vzájemně vyměňují informace a sdělení a řeší společná témata a problémy.²⁸

Dle charakteristiky Gavelčíkové (2000 s. 43): „*Jedná se o aktivní organizaci, jež se spolupodílí na mnoha výzkumech v oblasti znakového jazyka, psychologie, sociologie*

²⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 41. ISBN 80-7216-096-6.

²⁶ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 34. ISBN 978-80-7315-225-3.

²⁷ REDLICH, Karel. *CODA – slyšící děti neslyšících rodičů*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. s. 32, 43. ISBN 978-80-87153-97-0.

²⁸ REDLICH, Karel. *CODA-slyšící děti neslyšících rodičů*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008.s. 71, ISBN 978-80-87153-97-0.

*apod. Nabízí poradenské služby, různé semináře, společenské akce znakového jazyka, setkání rodičů s dětmi.*²⁹

Zdravé slyšící dítě, které se narodí a je vychováno v prostředí hluchých rodičů, si ve většině případů během života osvojují najednou dvojí jazyk: jazyky-češtinu a český znakový jazyk, ale také jejich kulturu. Souběžnému osvojení dvou jazyků nese název Bilingvismus. Není tedy výjimkou, že slyšící děti hluchých rodičů sami sebe považují za právoplatné členy komunity Neslyšících a přijímají jejich jazyk, ale také kulturu.³⁰

Singleton a Tittle (2000) ve svých studii prokázali: „*Slyšící děti si od narození od svých neslyšících rodičů osvojují znakový jazyk velmi obvyklým a přirozeným způsobem.*“³¹

Slyšící děti hluchých rodičů velmi často tlumočí neslyšícím rodičům, již od nízkého věku. Nazýváme je Malý tlumočník. Takovéto dítě má velmi nelehký úkol a musí nedobrovolně přijmout částečnou zodpovědnost za dospělé rodiče a být schopno reagovat a často vyhodnocovat různé životné situace. Proto v dospělosti takový potomek velmi často pokračuje jako tlumočník. Prostřednictvím konferencí předává nejnovější informace a znalosti z oblasti znakového jazyka. Úkolem a cílem organizace je snaha ukázat a přiblížit slyšícím lidem jaký život vedou Neslyšící osoby a jaké jsou jejich kulturní a jazykové zvyklosti. Cílem této organizace je rozvoj dvojího kulturního a jazykového dědictví slyšících dětí neslyšících rodičů.³²

V roce 2008 vzniklo také v České republice občanské sdružení CODA.

KODA: Je organizace, která sdružuje osoby mladší 18 let, kteří mají neslyšící rodiče.³³

²⁹ REDLICH, Karel. *CODA – slyšící děti neslyšících rodičů*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. s. 71. ISBN 978-80-87153-97-0.

³⁰ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 93-94. ISBN 978-80-7315-225-3.

³¹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 93. ISBN 978-80-7315-225-3.

³² REDLICH, Karel. *CODA-slyšící děti neslyšících rodičů*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. s. 27,47. ISBN 978-80-87153-97-0.

³³ REDLICH, Karel. *CODA-slyšící děti neslyšících rodičů*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, s. 47. ISBN 978-80-87153-97-0.

(Leonhardt, 2001 str. 67) ve vztahu k rodinné situaci neslyšících je třeba upozornit na tři zajímavé procentuální hodnoty:

- a) 90 % neslyšících pochází z rodin, ve kterých není žádný člen se sluchovým postižením
- b) 90 % neslyšících si bere nedoslýchavého, popř. neslyšícího partnera
- c) 90 % všech dětí z manželství neslyšících jsou slyšící³⁴

Je velmi důležité rozlišovat různé stupně postižení u osob sluchově postižených. Různé stupně postižení vyžaduje naprosto odlišný přístup a jinou náročnost na požadavky především na vývoj a vzdělání jedinců. Nedoslýchavost, ohluchnutí a prelingvální hluchota jsou tři úplně rozdílné postižení, které vyžadují odlišnou péči a požadavky. Pro to velmi důležité, jaký způsob přístupu se zvolí na konkrétního jedince.³⁵

³⁴ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 10. ISBN 978-80-7315-225-3.

³⁵ HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. s. 41. ISBN 80-7216-096-6.

2 KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

2.1 CO JE A CO VÍME O KOMUNIKACI?

Termín komunikace vznikl z latinského výrazu Communicatio a communicare, které označuje spojování, sdělování, svěřování, dorozumívání se a výměnu informací. Komunikaci lze chápat jako výměnu informací či sdělení pomocí znakových systémů. Mezilidská komunikace je po celou dobu vývoje člověka nejdůležitější prostředkem k získání informací a následnému předávání mezi sebou v neposlední řadě komunikace přispívá k vývoji a rozvoji osobnosti. Sovák (1978 str. 112) se k mezilidské komunikaci vyjadřuje: „*Mezilidskou komunikací označujeme složitý proces, jemuž, člověk přijímá, zpracovává, uchovává, vytváří a vydává informace.*“³⁶

Neubauer (1997, str. 8) komunikaci definuje takto: „*Mezilidská komunikace je proces, v němž jsou mezi účastníky předávány informace, zahrnuje motivovaný záměr, výběr prostředků a jejich užití-dále příjem informace, její zpracování, rozumění obsahu a tvorbu odpovědi.*“³⁷

Mezilidská komunikace je základem lidského soužití, ale i duševní stability. Cílem lidské komunikace je předávání a sdělování získaných informací mezi sebou, což má pak za následek oboustranné ovlivňování osob ve společnosti.³⁸

³⁶ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 16. ISBN 978-80-7290-619-2.

³⁷ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. s. 25. ISBN 978-80-247-1110-2.

³⁸ KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada) s. 25. ISBN 978-80-247-1110-2.

Komunikaci lze podle (Klenkové, 2006 str. 26) rozdělit na 4 hlavní prvky:

- a) *Komunikátor*: zdroj sdělení
- b) *Komunikát*: příjemce sdělení
- c) *Komuniké*: obsah informace
- d) *Komunikační kanál*: použití totožného komunikačního jazyka³⁹

2.2 KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY NESLYŠÍCÍCH OSOB

Komunikační systémy osob se sluchovým postižením vychází ze zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. v úplném znění vyhlášeném pod č. 423/2008 Sb. Podle úvodního ustanovení tohoto zákona (§ 1), mají neslyšící a hluchoslepe osoby právo svobodně si zvolit z komunikačního systému, uvedených v tomto zákonu, jenž odpovídá jejich potřebám. Pod pojmem komunikačním systém osob se sluchovým postižením rozumíme český znakový jazyk, který je považován za plnohodnotný systém a děle komunikační systémy vycházející z českého jazyka.

V zákoně č. 155/1998 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb., jsou uvedeny komunikační formy a v par. 6 přímo definovány⁴⁰:

1. *Znakový jazyk*
2. *Znaková čeština*
3. *Prstová abeceda*
4. *Vizualizace mluvené češtiny*
5. *Písemný záznam mluvené řeči*
6. *Lormova abeceda*
7. *Daktylografika*
8. *Brailovo písmo s využitím taktilní formy*
9. *Taktilní odezírání*

³⁹ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 17. ISBN 978-80-7290-619-2.

⁴⁰ HORÁKOVÁ, R. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 105. ISBN 978-80-7315-225-3.

10. Vibrační metoda Tadoma⁴¹

2.2.1 ZNAKOVÝ JAZYK

Znakový jazyk v České republice je chápán, ale především formulován jako kompletní a komunikační systém. Produkovaný specifickými pohybovými a optickými prostředky: jako jsou například tvary a pohyby rukou či mimikou v obličeji a postavení těla.⁴²

Znakový jazyk můžeme rozdělit na dvě hlavní složky, které jsou vzájemně propojeny

Manuální složka: Charakteristické pro tuto složku je: vyjádření a produkce pouze rukama (znaky znakového jazyka) jako je postavení, tvar, či orientace ruky k tělu a podobně.

Nemanuální složka: její charakteristikou je zde myšleno především mimika a výraz obličeje nebo postavení hlavy a gestikulace osob se sluchovým postižením. Také je pro vzájemnou komunikaci důležitý pohyb a poloha ramen a střední část těla.

Obě tyto složky se mezi sebou navzájem prolínají a vytváří znakový jazyk. Každý jazyk na světě tedy i znakový jazyk, má několik zásadních charakteristik jako je například: znakovost, dvojí členění, prospěšnost, systémovost, osobitost a historii.⁴³

2.2.2 ZNAKOVÁ ČEŠTINA

Je umělý jazykový a komunikační systém, který se především používá při vzájemné a snazší komunikaci mezi osobou slyšící a osobou sluchově postiženou. Využívající

⁴¹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 105. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁴² HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 75. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁴³ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 135-137. ISBN 978-80-7290-619-2.

gramatické prostředky češtiny. Spolu se slovy, která jsou artikulována a pohybem nebo postavením ruky jsou předváděny jednotlivé znaky (zákon č. 384/2008 Sb.) v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.⁴⁴

2.2.3 PRSTOVÁ ABECEDA (PRSTOVÁ ŘEČ)

Je vizuální forma tlumočeného textu. Můžeme rozdělit, zda se při zobrazování písmen české abecedy využívá jen dlaně či postavení prstu jedné ruky nebo obou dlaní k zobrazení jednotlivých písmen abecedy. Využití a použití prstové abecedy je především z důvodů odhláskování odborných slov, cizích slov a podobně. Je také velmi časově náročná.⁴⁵

2.2.4 VIZUALIZACI MLUVENÉ ČEŠTINY

Je proces, při kterém dochází k artikulaci slov za pomoci úst, a sním spojené odezírání mluveného projevu zrakem.

Dle Vágnerové je odezírání definováno jako: „*velice obtížný způsob vnímání mluveného sdělení. Zrakem není možné určit přesně všechny hlásky. Odezírání je tudíž možné jen v přímém zrakovém kontaktu. Uvádí se, že odezíráním lze zachytit maximálně 30% sdělení. Odezírat bez přestávky je možné maximálně 30 min. Odezíráním není možné získat informaci např. o intonaci hlasu či akcentaci určitých slov, jež mohou modifikovat význam sdělení.*“⁴⁶

Velmi důležité a zásadní při odezírání je pomalu a dobře artikulovat. Neméně důležitý je pak oční kontakt, protože postiženému poskytuje zpětnou vazbu při vzájemné komunikaci.⁴⁷

⁴⁴ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 75. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁴⁵ HÁDKOVÁ, Kateřina., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 139. ISBN 978-80-290-619-2.

⁴⁶ VÁGNEROVÁ Marie., *Současná psychologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. - Praha: Portál, 2014 s. 203. ISBN 978-80-262-0696-5.

⁴⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014 s. 205. ISBN 978-80-262-0696-5.

2.2.5 PÍSEMNÝ ZÁZNAM MLUVENÉ ŘEČI

Je převádění mluveného slova do písemné formy. Například jednání, konference, přednášky ve škole, Jako pomocníka lze využít při přepisu řeči do textu Novanoise, MobilDictate.⁴⁸

2.2.6 LORMOVA ABECEDA

Je komunikační (taktilní) systém hluchoslepých osob. Kdy každá část prstu či dlaň má přidělené konkrétní písmeno. Komunikace je prostřednictvím dotyků na dlaň, a to většinou ukazováčkem.⁴⁹

2.2.7 DAKTYLOGRAFIKA

Je další komunikační forma, kterou využívají především hluchoslepe osoby. Jedná se o vpisování velkých písmen do dlaně příjemce. Tento způsob komunikace využívají především osoby, které přišli o sluch společně se zrakem v pozdějším věku života.⁵⁰

2.2.8 BRAILOVO PÍSMO S VYUŽITÍM TAKTILNÍ FORMY

Užívají hluchoslepe osoby. Zobrazujeme písmena abecedy danými dotyky pomocí dvou prstů jedné ruky nebo více prstů obou rukou.⁵¹

⁴⁸ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 107. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁴⁹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 107. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁵⁰ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 107. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁵¹ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 135. ISBN 978-80-7290-619-2.

2.2.9 TAKTILNÍ ODEZÍRÁNÍ

Je komunikace formou předávání informace pomocí aktivního ohmatávání vibrací hlasivek jednotlivých znaků.⁵²

2.2.10 VIBRAČNÍ METODA TADOMA

Komunikace prostřednictvím, kterým postižený (hluchoslepý) vnímá mluvené řeči pomocí ohmatáním vibrací hlasivek, pohybů dolní čelisti, rtů a obličejových svalů mluvího.⁵³

⁵² HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 107-108. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁵³ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. 2016. s. 135. ISBN 978-80-290-619-2.

3 LEGISLATIVA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

Zákon č. 384/ 2008 Sb., v úplném znění vyhlášeném pod č.423/2008 Sb. ze dne 20.

10. 2008 § 1 nám říká, že:

1. *„Tento zákon upravuje používání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob jako jejich dorozumívacích prostředků.“*
2. *„Neslyšící a hluchoslépe osoby mají právo svobodně si zvolit z komunikačních systémů uvedených v tomto zákoně ten, který odpovídá jejich potřebám. Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měly možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv. pod č. 423/2008 Sb. (Zákon č. 384/2008 Sb., v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.) § 4, uvádí, že: český znakový jazyk je základním komunikačním systémem neslyšících osob. Využíván může být i jako komunikační systém hluchoslepých osob prostřednictvím hmatu.“⁵⁴*

V § 6 jsou uvedeny veškeré komunikační systémy, které vycházejí z českého jazyka. Jedná se o tyto systémy: znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, a jako taktilní komunikační systémy jsou uvedeny: Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma.⁵⁵

Legislativou ve školství se zabývá Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Vyhláška č. 416/2017 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Zákon č.108/2006 Sb. zákon o sociálních službách, kde

⁵⁴ Webový portál zákony pro lidi: Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20]
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>.

⁵⁵ HORÁKOVÁ, Radka. Surdopedie. Brno: Paido, 2011, s. 105. ISBN 978-80-7315-225-3.

jsou uvedeny veškeré podmínky a nároky jako jsou nároky na příspěvek na péči a způsoby forem poskytování sociální péče pro osoby se zdravotním postižením, tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením, sociální poradenství pro osoby se zdravotním postižením, způsoby forem postižením, sociální poradenství pro osoby se zdravotním postižením, způsoby forem poskytování sociální péče.⁵⁶

Zákon č.108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách, kde jsou uvedeny veškeré podmínky a nároky jako jsou nároky na příspěvek na péči a způsoby forem poskytování sociální péče pro osoby se zdravotním postižením, tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením, sociální poradenství pro osoby se zdravotním postižením, způsoby forem poskytování sociální péče.⁵⁷

⁵⁶ Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20]

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.

⁵⁷ Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o sociálních službách* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20]

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

4 KLASIFIKACE NESLYŠÍCÍ/NESLYŠÍCÍ

V České republice se osoby se sluchovým postižením hlásí ke komunitě Neslyšících. Tuto skupinu nepojí jenom společné postižení sluchu, ale také stejný jazyk a společná kultura. Právo Neslyšících musí být maximálně respektováno společností, má nárok rovnoprávného zapojení do všech oblastí společenského života, spojené s uplatňováním jejich zákonných práv. Termín kultura **Neslyšící** vznikl v průběhu 60. a 70. let 20. století v USA, kdy pod vlivem této minority začali výzkumy znakového jazyka.⁵⁸

Bekerová a Cokely (1999 in Kosinová, 2008) uvádí následující základní podmínky vedoucí ke členství v komunitě Neslyšících⁵⁹:

1. Podmínka audiologická- potencionální člen musí mít určitou ztrátu sluchu.
2. Podmínka politická-členem komunity se může stát osoba, která se zásadně podílí na věcech veřejných spojených s komunitou neslyšících.
3. Podmínka jazyková-kompetence rozumět znakovému jazyku dané komunity neslyšících i plynule ho užívat.
4. Podmínka společenská – dostatečná angažovanost v životě komunity neslyšících.⁶⁰

Vedle toho mohou podle Lada (2003 in Kosinova,2008, srov. Padden a Humphries,2005) do komunity patřit kromě neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých, také manžel (manželka) neslyšícího partnera, popř. někteří tlumočníci znakového jazyka.⁶¹

Sluchově postižené osoby, které používají ke vzájemné komunikaci znakový jazyk, chtějí být označeni za Neslyšící s velkým písmenem N, Neslyšící (s velkým N) se vnímají jako hrdá menšina z důvodu odlišnosti jazyka, sociální a kulturní rozdílností od

⁵⁸ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, ISBN 80-7216-096-6.

⁵⁹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 85, ISBN 978-80-7315-225-3.

⁶⁰ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011, s. 85. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁶¹ HORÁKOVÁ, R. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011, s. 83-85. ISBN 978-80-7315-225-3.

kultury slyšících. Neslyšící (s velkým N) se právem považují za kulturní a jazykovou menšinu. Kulturní minoritu (Neslyšící) z nich nevytváří jen přítomnost a používání znakového jazyka. Do kultury Neslyšících patří společný historický vývoj. Dalším důležitým aspektem, který vytváří určitou kulturní menšinu, jsou společné sociální problémy a vztahy. Osoby s vadou sluchu nepocítují nebo nepřipouští, že jsou ze strany většinovou populací vnímány, jako osoby postižené. Sami neslyšící se cítí jako rovnocennými s majoritní skupinou. Není ani výjimkou, že takto postižení osoby jsou hrdi na svou rozdílnost. Neslyšící osoby se sami hlásí ke komunitě Neslyšících, která tvoří menšinu. Dnešní většinová společnost vnímá Neslyšící jako samostatnou kulturní a jazykovou menšinu a stejně tak jsou vnímány členové minority. Proto to velké písmeno N. Právě užívání znakového jazyka mezi sebou vytváří danou menšinu. Nesmíme zapomínat, že znakový jazyk má stejné postavení a je tedy naprosto rovnocenný všem mluveným jazykům. Odlišná, či rozdílná charakteristika kultury a vývoje Neslyšících od většinové společnosti vytváří určité a konkrétní kulturní hodnoty. Tyto kulturní hodnoty ukládají, jak se Neslyšící chovají v sociálním prostředí, v co věří (morální aspekt).⁶²

Hlavní a základní hodnotou v kultuře Neslyšících je český znakový jazyk (nejdůležitější hodnota), na které navazují neméně důležité sociální vztahy, ať už mezi sebou, ale také s vnějším prostředím.

Další kulturní hodnota představuje: umělecká tvorba neslyšících autorů je nedílnou a velmi důležitou sociální součástí jejich kultury. Tyto společenské události mají v České republice vlastní tradici. Neslyšící se setkávají především v klubech či spolcích. Při kulturních akcích společně pořádají například plesy, přehlídky, ale také divadlo. Organizují Miss neslyšících České republiky a další obdobné aktivity.

Jako každá jiná kultura ve světě a svoje specifika a pravidla, tak i v kultuře Neslyšících se vyskytují určitá pravidla, jako jsou například:

⁶² HORÁKOVÁ, Radka. *Surdoopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011, s. 85, 86. ISBN 978-80-7315-225-3.

HRUBÝ, Jaroslav. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 47, 48. ISBN 80-7216-096-6.

Příchod a odchod: při příchodu do kterékoliv místnosti je velmi důležité, aby osoba, která právě přišla, pozdravila každého jedince. Naprosto stejné pravidlo platí i při odchodu. Pokud se stane, že takový člověk přijde nebo odejde bez pozdravu, je toto opomenutí vnímáno v komunitě Neslyšících jako neslušnost.

Upozornění a dotek: Neslyšící, který chce začít vzájemnou konverzaci, musí osobu před sebou upozornit lehkým dotykem či máváním ruky v jeho zorném poli, aby na sebe upozornil, ale také zajistil pozornost druhé strany. Neslyšící se při vzájemné komunikaci většinou dotýkají ruky, paže a ramen. Dotyk na tyto uvedené části těla nesmí být hrubý a nepříjemný musí být naopak jemný a příjemný. Je nepsaným pravidlem, že doteky v oblasti hlavy nebo zad nejsou příliš vhodné a mohou být projevem neúcty. Neslyšící si často a záměrně vybírají takové zaměstnání či zaměstnavatele, kde jsou zaměstnání již osoby neslyšící. Není výjimkou, že se neslyšící rodina sestěhuje se do míst, kde v blízkém okolí bydlí jiné neslyšící rodiny a vytvářejí tak vlastní kulturní menšinu. Neslyšících, ve kterých vzájemně řeší společné problémy.⁶³

Hlavním cílem a náplní společenských kluby, organizací, spolků a center pro neslyšící osoby, je především hledání společných řešení na svoje vlastní problémy a jejich možných vyřešení. Kluby slouží ke společenskému vyžití, kde se Neslyšící vzájemně setkávají a komunikují mezi sebou, nebo je využívají jako místo k odpočinku.⁶⁴

⁶³ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016, s. 224. ISBN 978-80-7290-619-2.

⁶⁴ HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, s. 46. ISBN 80-7216-096-6.

5 SOCIÁLNÍ SLUŽBY A PORADENTSTVÍ PRO OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Jako jedna z prvních sociálních služeb a poradenství zabývající se problematikou neslyšících na našem území byla organizace: **Česká unie neslyšících-ČUN**. Jejím hlavní náplní bylo vytvoření sdružení pro takto postižené osoby a především snaha vylepšit jejich sociální postavení ve společnosti. Tato organizace nabízí pro své členy sociální služby. Především se jedná o tlumočnické služby a tím spojené kurzy českého znakového jazyka nebo simultánní přepis.⁶⁵

Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel ASNEP. Hlavní náplní organizace, která byla založena v roce 1992, je snaha o vytvoření trvalého a nepřetržitého shledávání osob pohybující nebo pracující v prostředí osob se sluchovým postižením. Dalším důležitým cílem organizace je snaha doporučit a navrhnout předpisy, které by v budoucnu, mohli ulehčit a usnadnit život neslyšícím.

Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící CZTN – umožňuje tlumočnické služby pro neslyšící a zprostředkovává všechny typy tlumočení i pro hluchoslepé.

Tichý svět se nazývá občanské sdružení. Jednou z předních činností sdružení je poradenství pro sluchově postižené osoby, jako je poskytování sociálních služeb a péče, odborné sociální poradenství, tlumočnické služby, pomáhá a realizuje vzdělávací kurzy. Realizuje kurzy znakového jazyka.⁶⁶

Tichá linka je součástí občanského sdružení Tichý svět. Je specifická služba tlumočení znakového jazyka. Neslyšící osoba se spojí s tlumočnickem pomocí videohovoru (chat) a předá mu své sdělení, tlumočnick jeho sdělení předá osobě slyšící a naopak. Nebo může zvolit postup přepisu.⁶⁷

⁶⁵ Webový portál cun.cz. *Česká unie neslyšících* [online]. ©2019 [cit. 2019-11-19] Dostupné z: <https://www.cun.cz/socialni-sluzby/>.

⁶⁶ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 227-321. ISBN 978-80-7290-619-2.

⁶⁷ Webový portál tichá linka: Tlumočení znakového jazyka [online]. © 2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné z: <https://www.tichalinka.cz/>.

Svaz neslyšících a nedoslýchavých – SNNČR

Je organizace, která zabezpečuje pro neslyšící osoby a jejich rodiny určité sociální služby a poradenství. Dále také seznamuje neslyšící osoby s kompenzačními prostředky. V neposlední řadě zprostředkovává vzájemné setkávání těchto rodin.⁶⁸

Střediska rané péče pro sluchově postižené **Tamtam**

Cílem vzdělání o jedince se sluchovým postižením je maximální rozvoj osobnosti a jejich úspěšná socializace. Klientem není pouze dítě, u kterého byla zjištěna rizika ohrožující jeho vývoj, ale i jeho rodina. Středisko poskytuje klientům psychologická, pedagogická a sociální poradenství a podporuje psychomotorický vývoj dítěte, ale také podporu integrace celé rodiny.⁶⁹

5.1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK (§ 109) je fyzická osoba, která je státním zaměstnancem. Náplní činností je šetření v oblasti sociální správy, zabezpečuje sociální agendu, poskytuje a zabezpečuje sociální poradenství, řešení sociálně právních problémů v zařízeních, zabezpečuje a kontroluje odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, pomáhá při sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.

Sociální služby zahrnují:

- a) sociální poradenství
- b) služby sociální péče
- c) služby sociální prevence

⁶⁸ Webový portál Hradecké centrum: Hradecké centrum pro osoby se sluchovým postižením [online]. © 2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné z: <https://www.hradeckecentrum.cz/>.

⁶⁹ HORÁKOVÁ, Radka. *Surpedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011, s. 36, 37. ISBN 978-80-7315-225-3.

Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace.

Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob.

Finanční podpora na obstarání speciálních pomůcek, pro sluchově postižené osoby, poskytuje náležitý Úřad práce (odbor sociální péče) podle Zákona č. 301/2017 Sb., který mění zákon č. 329/2011 Sb. a podle vyhlášky č. 408/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Vyhláška č. 408/2017 Sb. ve svém znění mj. specifikuje seznam druhů a typů těchto zvláštních pomůcek.⁷⁰

⁷⁰ Webový portál zákony pro lidi: Zákon, kterým se mění zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-12] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-301>
Webový portál zákony pro lidi: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-12-26] Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-408>

6 DRUHY TLUMOČNICKÝCH SLUŽEB V ČESKÉ REPUBLICE

Dle Hádkové je tlumočení definováno jako: „jednoznačný převod smyslů sdělení z výchozího jazyka do jazyka cílového. Při tomto převodu musí být respektován jak odlišnost ta i odlišnost kultury neslyšících a kultur slyšících. Je důležité tlumočit věrně způsob vyjádření, neměnit význam, ani obsah sdělení.“⁷¹

Podle Janečka (2003, str. 18) je profesionálním tlumočnickem osoba, která za úplatu převádí jednoznačně smysl sdělení z výchozího jazyka do cílového. Je mostem mezi slyšícím a neslyšícím účastníkem komunikace a dvěma odlišnými jazyky a kulturami.⁷²

Práce profesionálního tlumočnicka spočívá v přesném výkladu a významu sdělení, kterou získal od druhé protistrany. Při samotném sdělení sám tlumočnick nic neupravuje, neubírá a ani nepřidává k obsahu, který se právě dozvěděl. Tlumočnick sám nic nevysvětluje, pouze překládá do znakového jazyka přijatou informaci. Tlumočnick není aktivním účastníkem komunikace. Mezi účastníky komunikace vzniká určité spojení tzv. komunikační trojúhelník- (vysílatel-slyšící účastník, mluvčí, tlumočnick znakového jazyka a příjemce-neslyšící klient). Samotný proces tlumočení obsahu tři fáze – První fází tlumočení je Recepce-aktivní poslech s analýzou ve výchozím jazyce ze strany tlumočnicka. Poté přichází na řadu Translace, což je zpracování získaných informací a jako poslední fáze je Produkce v cílovém jazyce. Všechny tyto části na sebe vzájemně navazují, mohou se i překrývat a nedají se od sebe někdy ani oddělit. Tlumočnick je vázán mlčenlivostí.⁷³

⁷¹ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 231. ISBN 978-80-7290-619-2.

⁷² HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 90. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁷³ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 236. ISBN 978-80-7290-619-2.

Jednotlivé fáze tlumočení vysvětluje takto⁵⁴:

- 1) aktivní poslech s analýzou ve výchozím jazyce
- 2) zpracování informace
- 3) produkce v cílovém jazyce⁷⁴

Na profesionálního tlumočnicka jsou ze strany společnosti kladeny velké nároky. Kromě jazykových schopností a dovedností, kterými musí tlumočnick disponovat, jsou také důležité vlastnosti tlumočnicka především profesionální přístup, schopnost empatie či psychologie.⁷⁵

Klasifikuje tyto typy tlumočnických služeb:

1. *Tlumočení simultánní neboli tzv. souběžné:* Je v případě, kdy tlumočnick souběžně překládá řečnickovo mluvené slovo do znakového jazyka. A tím předává potřebné informace druhé straně okamžitě.
Nespornou výhodou souběžného tlumočení pro neslyšícího je, že může sledovat současně tlumočnicka znakového jazyky a mluvího najednou a nemusí svou pozornost přenášet od jednoho k druhému.
2. *Tlumočení konsektivní (následné):* je tehdy, kdy tlumočnick vyjádří obsah projevu řečnicka, až s určitým zpožděním. Tlumočnick začíná tlumočit vždy poté, kdy mluví ukončil celý projev nebo jeho část.
3. *Komunitní tlumočení:* chápáno jako individuální tlumočení v běžném životě: např. při návštěvě lékaře, při jednání na úradě nebo u policie a podobně.
4. *Skupinové tlumočení:* je pak tlumočení jedním tlumočnickem více osobám najednou např.: tlumočení ve třídě ve škole, na úradě, přednášky.⁷⁶

Další typy tlumočení řadí např.

⁷⁴ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 90. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁷⁵ HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. s. 89. ISBN 978-80-7315-225-3.

⁷⁶ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 235. ISBN 978-80-7290-619-2.

- 1) Tlumočení konferenční, z listu, doprovodné tlumočení v divadle apod.
- 2) Divadelní tlumočení statické, zónové, balkonové, stínové, experimentální.

Mezi specifické typy tlumočení můžeme zařadit: tlumočení soudní, tlumočení pro nevidomé a hluchoslepé (Čenková 2008).⁷⁷

Hádková (2016, str. 232) Formy tlumočení⁷⁸:

- a) Tlumočení českého znakového jazyka
- b) Tlumočení znakované češtiny
- c) Vizualizace mluvené češtiny
- d) Tlumočení pro hluchoslepé
- e) Tlumočení mezinárodního znakového systému

V této souvislosti pak rozlišujeme:

- 1) *Tlumočnicka znakového jazyka*: tlumočí sdělení z mluveného jazyka do znakového jazyka a naopak.
- 2) *Transliterátora znakované češtiny*: Transliterace je výraz pro tlumočení do znakovaného jazyka a ze znakovaného jazyka (znakovaná čeština).

Tlumočnick – transliterátor si před samotnou výpovědí musí zpravovat a vyhodnotit význam dané odpovědi, z důvodů, aby určité slovo nepřevodl do nesprávného znaku, nebo když tlumočnick nezná některý odborný význam.

- 3) *Vizualizátora mluvené češtiny*: Vizualizace (zviditelnění) označuje další způsob tlumočnické služby, která je u nás označována též jako artikulační tlumočení.

Vizualizátor pouze artikuluje, co slyší. Rozdíl mezi vizualizací a transliterací spočívá zejména v tom, že při transliteraci jsou využívány též izolované znaky

⁷⁷ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016, s. 232. ISBN 978-80-7290-619-2.

⁷⁸ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016, s. 232. ISBN 978-80-7290-619-2.

“vypůjčené“ ze znakového jazyka. Transliterátor či vizualizátor v podstatě převádí mluvená slova do viditelnější podoby, i když každý jiným způsobem.⁷⁹

Pokud je osoba hluchoslepá, sdělení se mu předá prostřednictvím dotyků ze strany tlumočnicka. To zaručuje Zákon č. 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob ve znění zákona č. 384/2008 Sb. (v plném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.) který ukládá povinnost, že pokud se neslyšící nebo hluchoslepé osoby dostanou do situace, kde nejsou schopni komunikace z důvodu bariéry (např. návštěva u lékaře, úřad, policie, soud apod.) mají právo na bezplatné tlumočnické služby s využitím zvoleného komunikačního systému.

V České republice jsou tlumočnické služby realizovány v rámci zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. různými organizacemi neslyšících a profesionálních tlumočnicků. Nejčastěji druhem tlumočení, které využívají neslyšící je individuální tlumočení (tlumočení v běžných situacích) -jednání na úřadech, lékař, soud, policie nebo při hledání zaměstnání apod. Ústřední tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením, které byly zřízeny Asociací organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel (ASNEP) v roce 2002 jako reakce na neuspokojivou situaci v oblasti tlumočnických služeb.⁸⁰

⁷⁹ STRNADOVÁ, Věra. *Transliterátor a vizualizátor v praktických situacích*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. s. 13-14. ISBN 978-80-87218-27-3.

⁸⁰ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. s. 234. ISBN 978-80-7290-619-2.

HORÁKOVÁ, Radka. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-225-3.

7 PRÁVNÍ NORMY VZTAHUJÍCÍ PORADENSTVÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách.⁸¹

Zákon č. 384/2008 Sb.: Zákon, který mění zákona č. 155/1998 Sb. o znakové řeči a o změně dalších zákonů a dalších souvisejících zákonů.⁸²

Zákon č. 423/2008 Sb.: Úplné znění zákona č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 384/2008 Sb.⁸³

Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), poradenské služby jsou zakotveny ve školském zákonu, ve znění pozdějších předpisů.⁸⁴

Zákon č. 435/2004 Sb.: Zákon o zaměstnanosti. Ukládá povinnost zaměstnavateli, který má více než 25 zaměstnanců, zaměstnat osobu se zdravotním postižením.⁸⁵

Vyhláška č. 388/2011 Sb.: O provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Stanovuje získání finančního příspěvku osobám se zdravotním postižením.⁸⁶

⁸¹ Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o sociálních službách* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

⁸² Webový portál zákony pro lidi: *Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>.

⁸³ Webový portál zákony pro lidi: *Úplné znění zákona č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 384/2008 Sb.*, [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-12-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-423>.

⁸⁴ Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.

⁸⁵ Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o zaměstnanosti* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>.

⁸⁶ Webový portál zákony pro lidi: *Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-388>.

Vyhláška č. 408/2017 Sb.: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů.⁸⁷

Vyhláška č.416/2017 Sb.: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění vyhlášky č. 270/2017 Sb.⁸⁸

MPSV č. 207/1995 Sb.: Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí, kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory.⁸⁹

⁸⁷ Webový portál zákony pro lidi: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-408>.

⁸⁸ Webový portál zákony pro lidi: Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění vyhlášky č. 270/2017 Sb. [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-416>.

⁸⁹ Webový portál zákony pro lidi: Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí, kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-207>.

8 PRAKTICKÁ ČÁST

Empirická část

V teoretické části jsme charakterizovali, kdo je osobou se sluchovým postižením a jaké jsou typy sluchového postižení, popsali jsme problematiku, se kterou se potýkají rodiče se sluchovým postižením, ať už sami mají sluchové postižení, nebo nikoliv. Klasifikovali jsme si typy komunikačních systémů osob se sluchovým postižením a o jakou legislativu se mohou opřít a využít v majoritní společnosti slyšících. Seznámili jsme se s pojmem Neslyšící a charakterizovali jsme podstatu tohoto pojmu, včetně osob užívajících a patřících k této minoritě. V neposlední řadě jsme vysvětlili, kdo je sociální pracovník, jaké jsou jeho kompetence a typy sociálního poradenství v České republice. Závěrem jsme představili, kdo je tlumočnický, jaké jsou druhy tlumočnických pro osoby se sluchovým postižením a jaké jsou jeho kompetence.

8.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Cílem naší bakalářské práce je zjistit, jaká opatření existují v pomoci osobám se sluchovým postižením v sociálním poradenství. Z toho vyplývají následující výzkumné otázky:

- 1) Zjistit, s jakým stupněm sluchového postižení se nejčastěji v rámci šetření můžeme setkat.
- 2) Zjistit, jak často je využíván tlumočnický znakového jazyka ze strany osob se sluchovým postižením a jak složitý je proces při jeho vyžádání.
- 3) Zjistit, jak často je využívána sociální poradenství u osob se sluchovým postižením.
- 4) Zjistit, jaké komunikační systémy osob se sluchovým postižením jsou sociální pracovníci kompetentní používat.
- 5) Zjistit, zda existují bariéry nedostatečné péče o osoby se sluchovým postižením v rámci sociálního poradenství.

8.2 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

V bakalářské práci využíváme jako výzkumný vzorek za pomoci dotazníku osoby s různým druhem sluchového postižení. Respondenti budou rozděleny podle pohlaví, věku a podle druhu (stupně) sluchového postižení. Osoby, které se podíleli na dotazníkovém výzkumu, jsou všechny osoby se sluchovým postižením.

Tohoto výzkumu za pomoci dotazníku se zúčastnilo 29 respondentů žijící převážně na území severních Čech.

Otázky jsem se snažil zadat srozumitelně a jednoduše. Dotazník obsahoval 18 otázek a odpovědi, na které respondent odpověděl. Při dotazníku byl využit tlumočnický znakový jazyk, který blíže objasňoval otázky v dotazníku.

Dotazníky budou rozdány v tištěné podobě. Průzkum proběhl období září - listopad 2019.

Výsledné odpovědi budou zpracovány graficky za pomoci grafů.

POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY

Metody užití v bakalářské práci jsou dotazník.

Dotazník vyplní osoby se sluchovým postižením (v různém stupni) za asistence tlumočnického českého znakového jazyka.

Výsledky otázek z dotazníku budou zpracovány a zaznamenány v grafické podobě, jejich výsledky budou převedeny v procentech v grafickém provedení.

PŘEDVÝZKUM

Jako předvýzkum jsem využil respondenty z mého nejbližší okolí a kolegy v zaměstnání ve státní správě. Také jsem využil při sestavování dotazníku pomoc ze strany tlumočnicka českého znakového jazyka. Společně jsme některé otázky v dotazníku odstranili nebo upravili, aby otázky byly co nejjednodušší a nepředstavovaly zbytečnou komplikaci pro odpovídající. Nesmíme zapomínat, že respondenti, kteří odpovídají v dotazníku na otázky, jsou osoby se sluchovým postižením.

Dotazník pro sluchově postižené: (analýza sociální péče a poradenství)

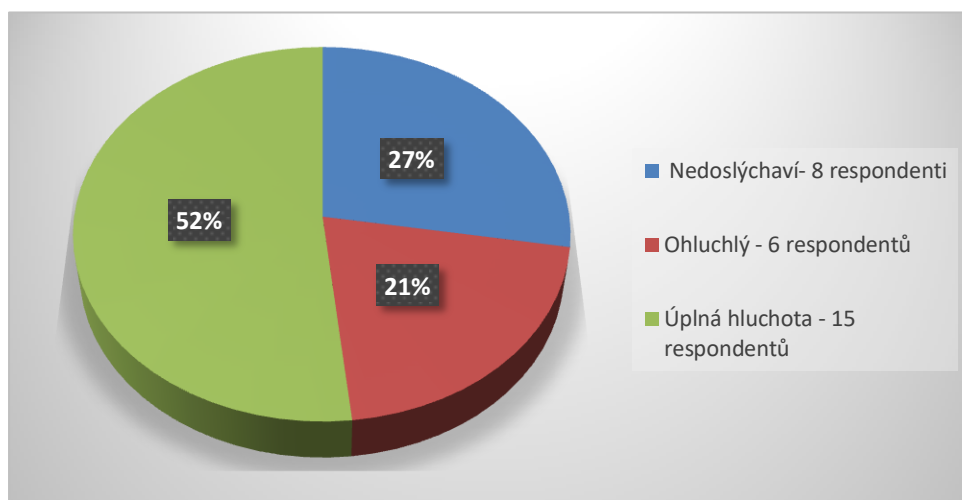
- 1) Jaké máte sluchové postižení (stupeň)?
- 2) Jak často využíváte státní správu (jednání na úřadech, lékař, policie)?
- 3) Jakou formou zaměstnanci státní správy s Vámi komunikují?
- 4) Používáte při jednání (státní správa) tlumočnicka znakového jazyky?
- 5) Jak obtížné je vyžádat jsi tlumočnicka?
- 6) Jak často využíváte služeb tlumočnicka?
- 7) Je dostatek center pro osoby sluchově postižené?
- 8) Jak často se stýkáte v takových centrech?
- 9) Je pro vás komunikace se slyšící osobou nepříjemná?
- 10) . Jak obtížné je získat zaměstnání pro sluchově postiženého?
- 11) Myslíte si, že je ze strany státu dostatečně postaráno o osoby sluchově postižené?
- 12) Jak hodnotíte dnešní sociální práci s porovnáním péče v minulosti?
- 13) Vyskytují se v komunikaci mezi slyšícími lidmi (úředníky) a lidmi se sluchovým postižením nějaké komunikační bariéry?
- 14) Jsou sociální pracovníci dobře vyškoleni (připraveni) na komunikaci s osobou se sluchovým postižením?
- 15) Vaše pohlaví?
- 16) V jaké věkové kategorii se nacházíte?

17) Jaké největší nedostatky spatřujete v systému sociální správy pro sluchově postižené? (otevřená otázka).

18) Jaké návrhy na zlepšení (fungování) sociální péče navrhuje? (otevřená otázka).

8.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKU POMOCÍ GRAFŮ

Graf 1: Jaké máte sluchové postižení

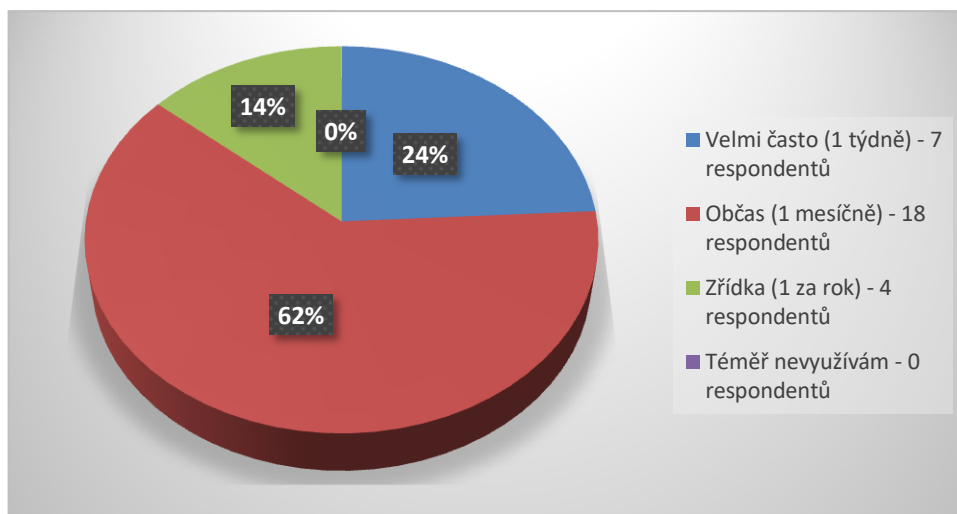

Zdroj: vlastní úprava

Tato otázka má u respondentů za úkol zjistit, jaký mají stupeň sluchové postižení.

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že největší množství respondentů má úplnou hluchotou (15 osob), tedy osob, kteří se narodili bez sluchu. Další skupinou jsou osoby ohluchlé (6 osob), tedy osoby, co o sluch přišli v průběhu života. Poslední skupinou jsou osoby nedoslýchavé (8 osoby).

Graf 2: Jak často využíváte státní správu (jednání na úřadě, lékař, policie)?

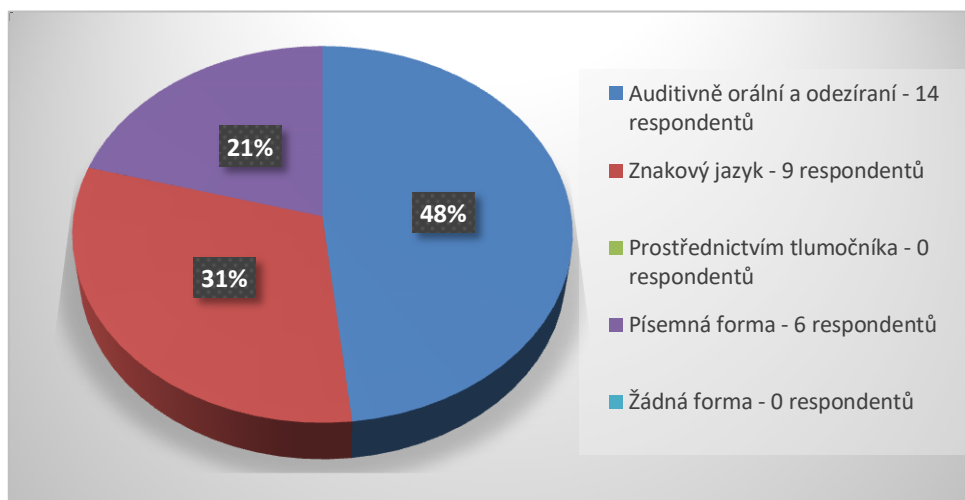
Zdroj: vlastní úprava

Tato otázka měla za cíl u respondentů zjistit, jak často využívají a jednají v prostředí státní správy (jednání na úřadě, u lékaře či policie).

Až 55 % respondentů uvedlo, že využívají státní správu minimálně 1x za měsíc (občas), což se příliš neliší od slyšícího (zdravého) člověka. Další skupina respondentů odpověděla (8 osob), že státní správu využívá maximálně jednou za rok.

17 % respondentů odpovědělo, že státní správu využívají velmi často (1x za týden). Nikdo z tázaných respondentů nevedl dotazníku možnost, že státní správu nevyžívají. Dotazníkem bylo zjištěno, že osoby se sluchovým postižením využívají státní správu v běžném životě stejně jako slyšící většinová populace.

Graf 3: Jaký komunikační prostředek zaměstnanci státní správy s vámi užívají?

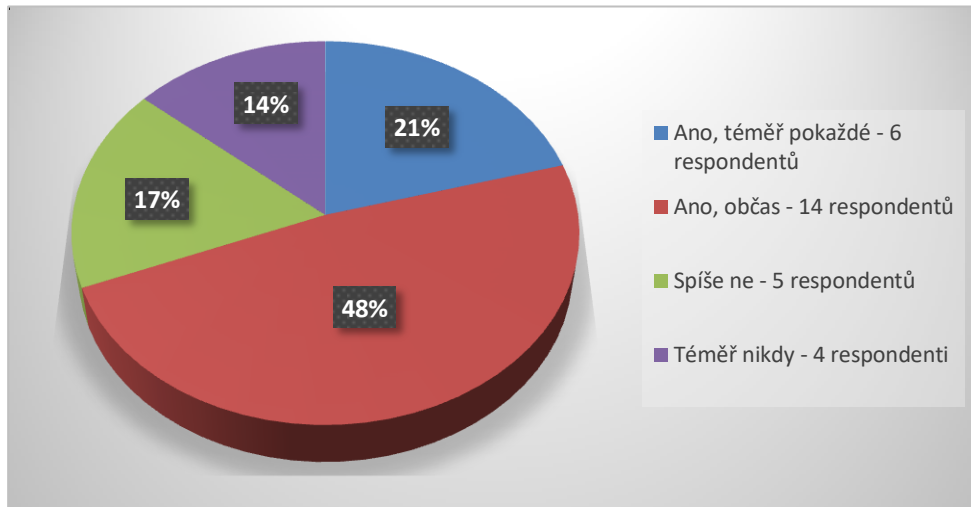
Zdroj: vlastní úprava

Téměř polovina dotázaných respondentů odpovědělo, že úředníci státní správy využívají jako komunikační prostředek-auditivně orálně a odezíraní jako formu komunikace. Jedna čtvrtina respondentů odpověděla, že při vzájemné komunikaci s úředníky využívají znakový jazyk.

21 % dotázaných uvedla, že jako komunikační prostředek zvolilo písemnou formu s úředníky.

Na zvolení komunikačního prostředku bude mít největší vliv zejména odborná způsobilost určitého úředníka, zda je schopen např. komunikaci ve znakovém jazyce, ale také stupeň sluchového postižení osoby.

Graf 4: Používáte při jednání (se státní správou) tlumočnicka?

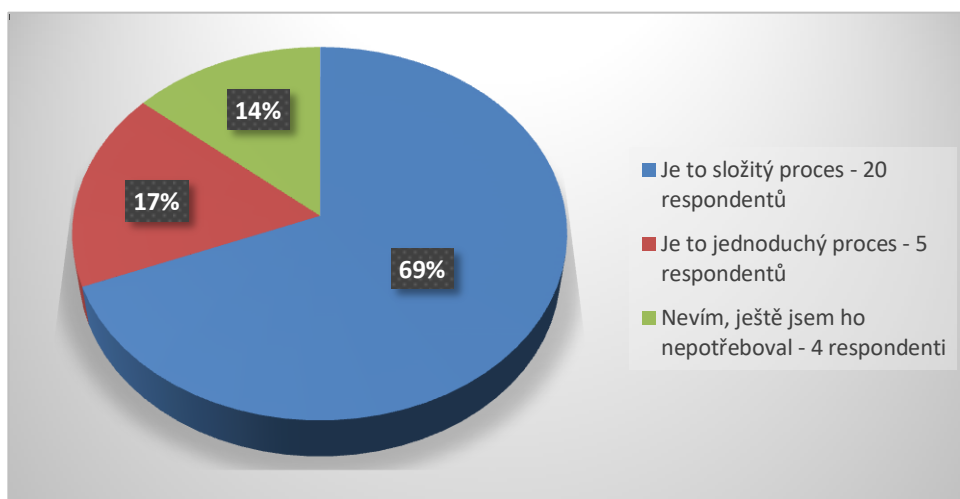

Zdroj: vlastní úprava

Téměř polovina respondentů odpověděla, že při jednání s úřady využívají služeb tlumočnicka (občas). Jedna pětina dotázaných odpověděla, že při jednání se státní správou téměř vždy spolupracují s tlumočnickem znakové řeči. Zbýlá část respondentů uvedla, že služeb tlumočnicka spíše nepoužívá, nebo že ho nikdy nepotřebovala.

Zde má veliký vliv na odpověď, především stupeň postižení u osob se sluchovým postižením. Osoba, která je pouze nedoslýchavá je schopna sama sebe zastoupit při jednání s úřady a nepotřebu asistenci tlumočnicka.

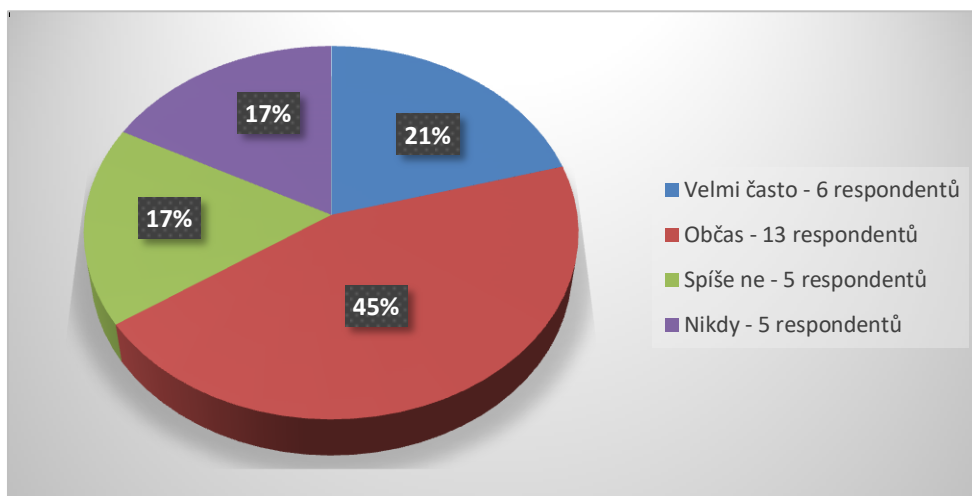
Graf 5: Jak obtížné je vyžádat si tlumočníka?

Zdroj: vlastní úprava

Téměř 70 procent dotazovaných uvedlo, že vyžádání tlumočníka a jeho služeb je složitý proces, který představuje určité komplikace. Pouze 14 % respondentů uvedlo, že ještě nikdy nežádaly tlumočníka, a tudíž neznají postup při vyžádání. 5 respondentů uvedlo, že nevidí žádné úskalí a považuje vyžádání tlumočníka jako jednoduchý proces.

Graf 6: Jak často využíváte služeb tlumočníka?

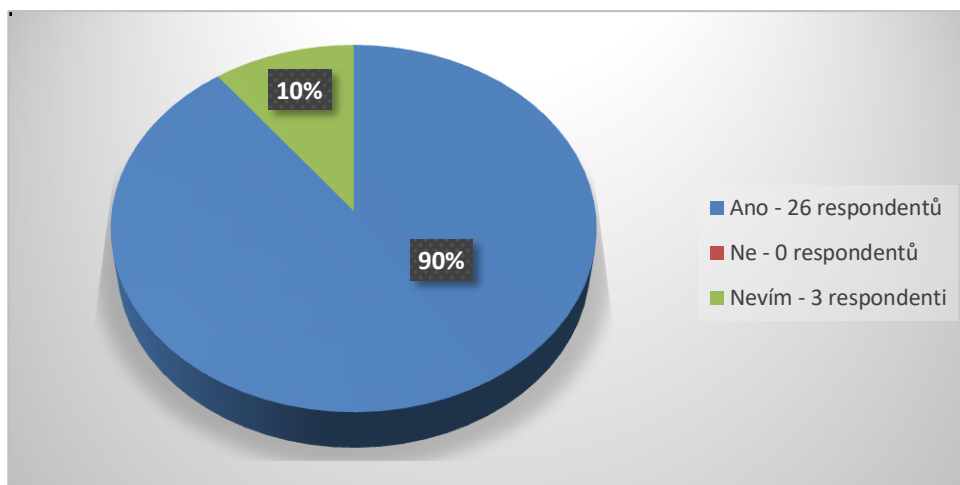

Zdroj: vlastní úprava

Nejvíce dotázaných respondentů uvedlo, že služeb tlumočníka si vyžádají, ale jen občas. Dalších 21 % uvedlo, že služeb tlumočníka využívají velmi často při jednání se státní správou. Ostatní respondenti uvedli, že spíše nevyžívají služeb nebo, že nikdy nevyužilo služeb tlumočníka.

Zde má veliký vliv na odpověď, především stupeň postižení u osob se sluchovým postižením. Osoba, která je pouze nedoslýchavá je schopna sama sebe zastoupit při jednání s úřady a nepotřebu asistenci tlumočníka a naopak osoba, která není schopná samostatně komunikovat, může využít služeb tlumočníka.

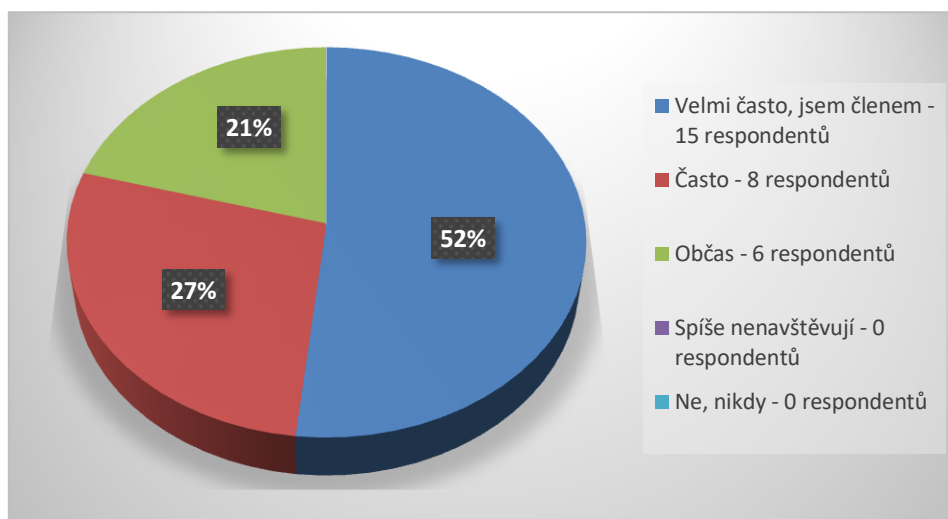
Graf 7: Myslíte si, že je dostatek organizací pro osoby se sluchovým postižením?

Zdroj: vlastní úprava

Většina (90 %) respondentů na tuto otázku odpověděla, že v České republice je dostatek organizací či center, kde se můžou osoby se sluchovým postižením setkávat a mít tak možnost vzájemné komunikace. Řešit svoje společné problémy a vyměňovat zkušenosti. Pouze jedna desetina odpověděla na danou otázku, že neví.

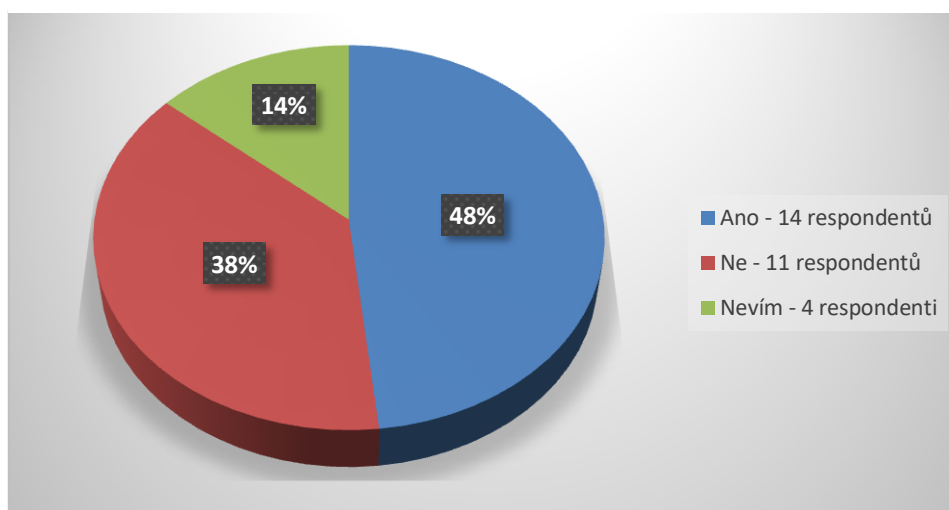
Graf 8: Jak často se setkáváte v organizacích pro osoby se sluchovým postižením?

Zdroj: vlastní úprava

Více než polovina dotazovaných osob odpověděla, že se velmi často setkávají a dochází to takových center. Druhá polovina dotazovaných uvedla, že do takové to organizace navštěvují často a část uvedla, že dochází občas. Nikdo z respondentů nevedl v dotazníku tu možnost, že nenavštěvuje takovou organizaci.

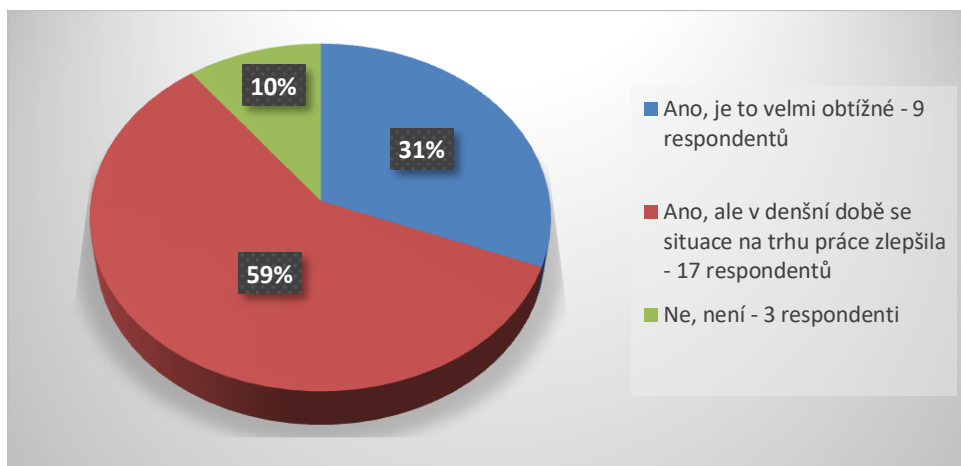
Graf 9: Je pro vás komunikace se slyšící osobou nepříjemná?

Zdroj: vlastní úprava

Skoro polovina respondentů odpověděla, že komunikace se slyšící osobou je pro ně nepříjemná. Dalších 38 % dotázaných uvedlo, že komunikace se slyšící osobou není nepříjemná. Pouze malá část dotázaných odpověděla na danou otázku, že neví.

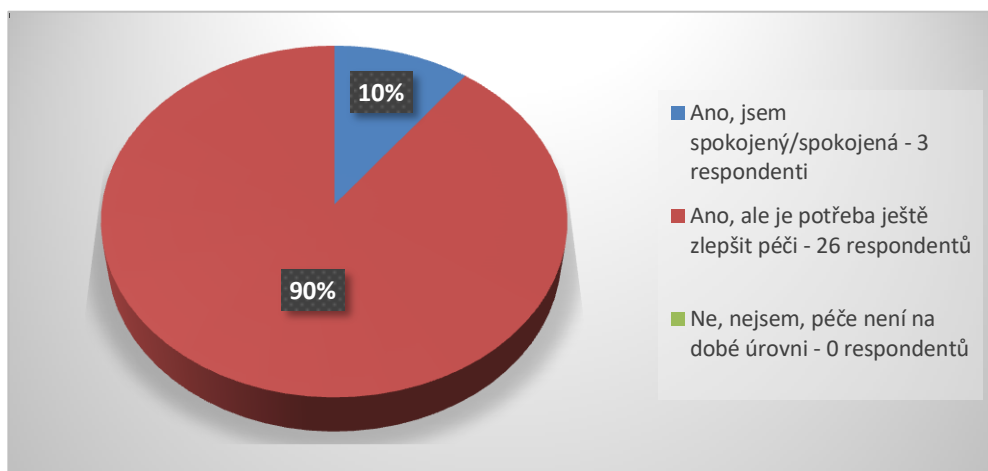
Graf 10: Myslíte si, že je obtížné získat zaměstnání pro osoby se sluchovým postižením?

Zdroj: vlastní úprava

Nadpoloviční většina respondentů odpověděla, že v dnešní době se situace na trhu práce zlepšila s porovnáním v minulosti. Naproti tomu jedna třetina dotázaných odpověděla, že i v dnešní době je velmi obtížné získat zaměstnání pro osobu se sluchovým postižením. Pouze jedna desetina neslyšících odpověděla, že není obtížné získat práci.

Graf 11: Myslíte si, že je ze strany státu dostatečně postaráno o osoby se zdravotním postižením?

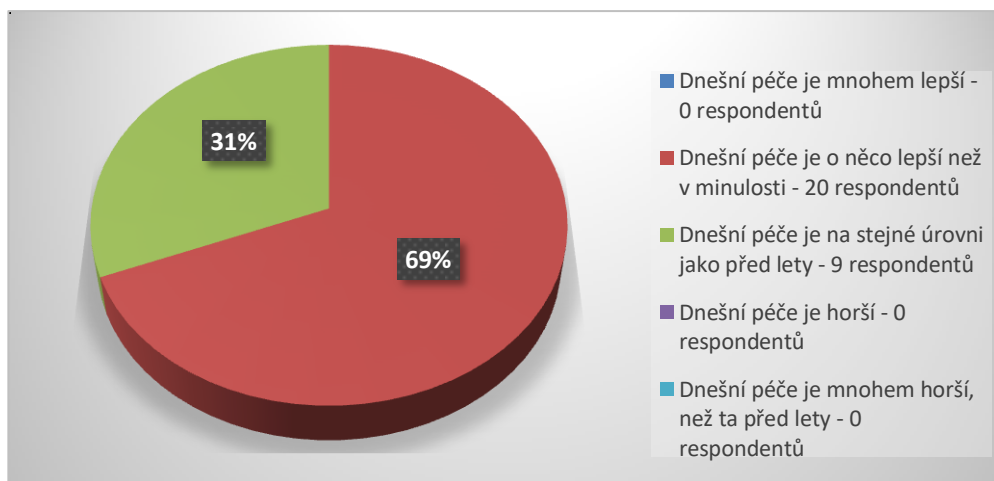

Zdroj: vlastní úprava

Jak je z uvedeného grafu patrné, většina z dotázaných respondentů vnímá, že je ze strany státu dostatečně postaráno o tyto osoby, ale zároveň je stále prostor pro určité zlepšení. Pouze jedna desetina dotázaných je úplně spokojena s podporou ze strany státu. Ani jeden respondent se nevyjádřil záporně na danou otázku.

Z toho se dá usoudit, že osoby se sluchovým postižením jsou přinejmenším spokojeni s podporou ze strany státu.

Graf 12: Jak hodnotíte dnešní sociální péči s porovnáním péče v minulosti (před 5,1 a více lety)?

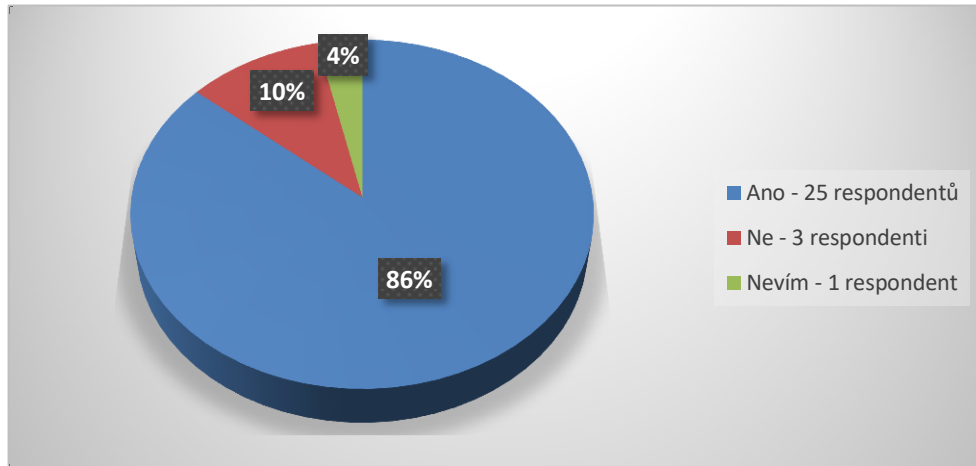

Zdroj: vlastní úprava

Tato otázka měla za cíl zhodnotit a vyhodnotit porovnání sociální péči v minulosti a dnes z pohledu respondentů.

70 % dotazovaných uvedlo, že dnešní sociální péče je kvalitnější než v minulých letech. Druhá část respondentů (31 %) uvedla, že mezi dnešní a dřívější péčí není rozdíl (nezlepšila, ale ani nezhoršila).

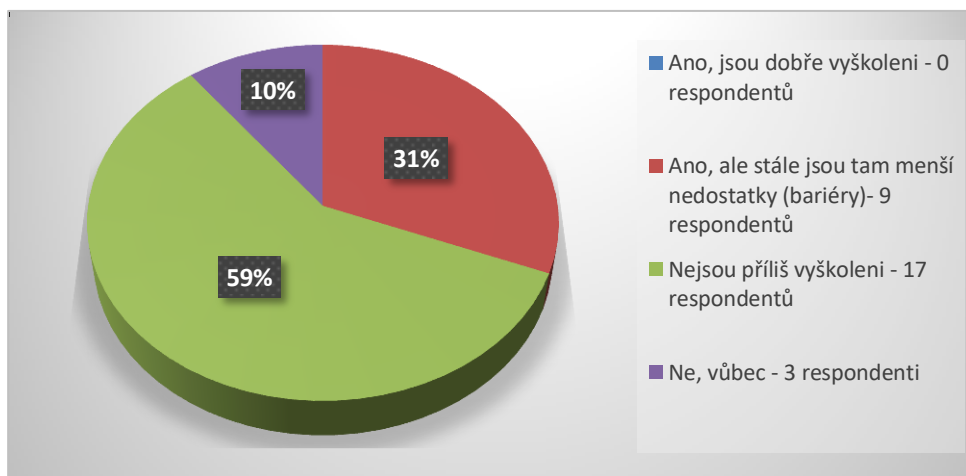
Graf 13: Vyskytují se v komunikaci mezi slyšícími lidmi (úředníky) a lidmi se sluchovým postižením nějaké komunikační bariéry?

Zdroj: vlastní úprava

Dle grafu je zřejmé, že většina dotázaných respondentů spatřuje a vnímá komunikační bariéry mezi úředníky a osobami se sluchovým postižením. Pouhá jedna desetina respondentů uvedla, že při komunikaci s úředníky nevnímá žádné bariéry.

Graf 14: Jsou sociální pracovníci dobře vyškoleni (připraveni) na komunikaci s osobou se sluchovým postižením?

Zdroj: vlastní úprava

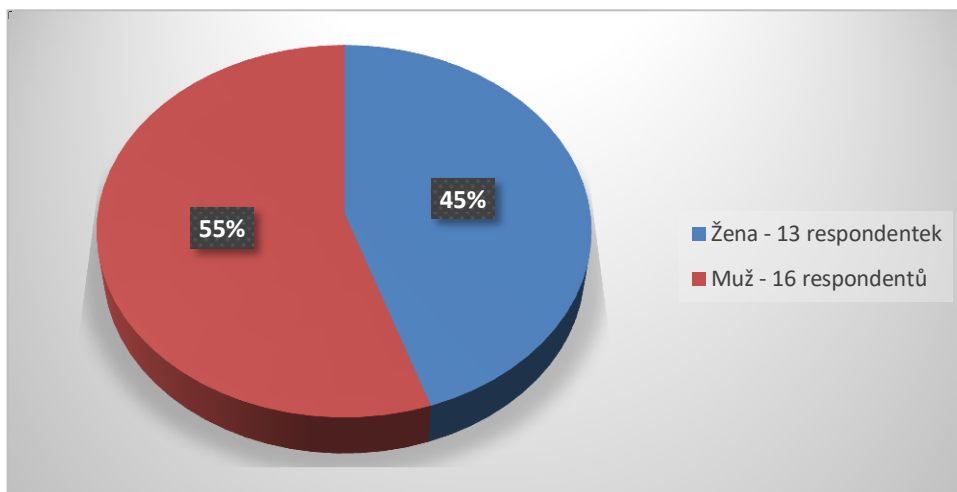
Tato otázka má za cíl zjistit do jaké míry jsou úředníci vyškoleni na komunikaci s osobou se sluchovým postižením.

Větší polovina respondentů uvedla, že úředníci nejsou příliš vyškoleni pro komunikaci s takou osobou a dochází pak ke komunikační bariéře.

Jedna třetina uvedla, že vnímá úředníky jako vyškolené osoby, ale jsou tam stále určité menší nedostatky.

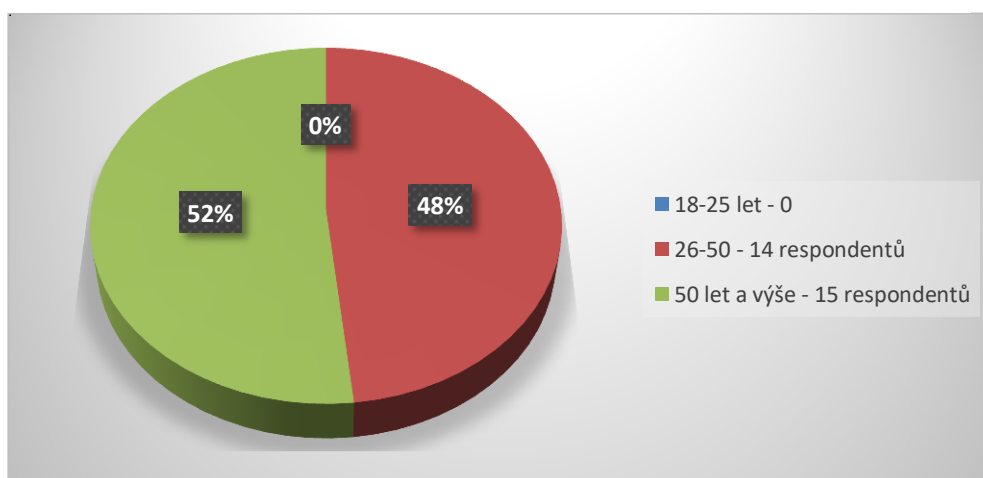
Jedna desetina uvedla, že úředníci nejsou vůbec vyškoleni na komunikaci s osobou se sluchovým postižením.

Graf 15: Vaše pohlaví?

Zdroj: vlastní úprava

Graf 16: V jaké věkové kategorii se nacházíte?

Zdroj: vlastní úprava

Zhodnocení patnácté a šestnácté otázky jsou pouze orientační, abych mohl porovnat možné rozdíly podle pohlaví a věku respondentů.

Otázky (17,18) jsem při zadávání záměrně uvedl bez možnosti výběru odpovědí. Účelem bylo zjistit, zda respondenti sami přemýšlejí nad nedostatky v oblasti sociální péče a zda mají náměty na zlepšení v dané problematice.

Otázka č. 17: *Jaké největší nedostatky spatřujete v systému sociální správy pro sluchově postižené?*

Cílem této otázky bylo zjistit, zda osoby se sluchovým postižením, spatřují určité nedostatky, při samotném jednání na správním úřadě či jiném jednání. 7 respondentů danou otázku nepochopilo a v dotazníku uvedlo, že jako největší nedostatek spatřují v rámci vysílání televizního programu. Jako důvod uvedli, že je příliš malo programů ve znakovém jazyce a že chybí titulky během filmu či pořadu. Další část účastníků (5 osob) v dotazníku uvedla, že neví. Největší zastoupení v počtu 17 odpovídajících uvedlo, že vnímají různé nedostatky v oblasti sociální péče. Jako například nedostatek financí na sociální služby, nízké hodnocení práce sociálních pracovníků ve společnosti. Více rozvíjet poskytování přepisu mluveného slova do textové podoby pro nedoslýchavé a ohluchlé i v rámci státní správy a samosprávy. Dalším nedostatkem zmíněným dotazníku je nízký počet tlumočnicků a čekací doba na jeho služby. A v neposlední řadě komunikační bariéry při správním nebo podobném jednání.

Otázka č. 18: *Jaké návrhy na zlepšení (fungování) sociální péče navrhuje*

Uvedená otázka měla respondenty přimět, aby se sami zamysleli a uvedli určité návrhy nebo i nápady ke zlepšení v oblasti sociální péče. Pouze 6 respondentů na danou otázku odpovědělo, že nemají žádný návrh na zlepšení v této oblasti. Druhá část odpovídajících tedy 23 osob shodně uvedlo, že návrhy na zlepšení v této problematice mají. Jako nejdůležitější návrh ke zlepšení péče shodně uvedlo co nejvíce proškolenat a zdokonalovat státních úředníky v oblasti znakového jazyka a znakové řeči, aby nevznikali komunikační bariéry. Více tlumočnicků znakového jazyka pro neslyšící osoby. Dalším návrhem ze strany respondentů byla větší osvěta její vlastní komunity a kultury ve většinové slyšící společnosti a především v oblasti celého sociálního systému.

8.4 DISKUSE

Z výzkumu vyplývají tyto odpovědi na naše výzkumné otázky:

1. Zjistit, s jakým stupněm sluchového postižení se nejčastěji v rámci šetření můžeme setkat.

Dotazníkovým šetřením jsme zjistili, že nejčastějším sluchovým postižením (druhem) jsou osoby s úplnou hluchotou. Osob s tímto druhem postižením je 15, což značí větší polovinu dotazovaných. Celkem 8 osob uvedlo v dotazníku, že jejich sluchové postižení či kategorie jsou nedoslýchaví. 6 účastníků šetření uvedlo, že spadají do kategorie Ohluchlých.

Je důležité zmínit, že jsme neměli možnost nahlédnout do jejich lékařských zpráv, tedy předpokládáme, že uvedené informace o druhu sluchového postižení jsou uváděna přesně.

2. Zjistit, jak často je využíván tlumočnický znakového jazyka ze strany osob se sluchovým postižením.

Cílem této otázky bylo zjistit, zda v prostředí sociálního systému a poradenství je snadné a dostupné využívat tlumočnický českého znakového jazyka. V jakém rozsahu ho neslyšící osoby využívají při jednání. Polovina dotazovaných osob (14 osob) uvedla, že tlumočnický českého znakového jazyka a jeho služby využívají občas. Záleží na druhu jednání či důležitosti. Jedna čtvrtina neslyšících odpověděla, že při jednáních s úřední osobou téměř pokaždé využijí nabízených služeb tlumočnický. Poslední dvě skupiny odpověděli na otázku velmi podobně, a to spíše ne, či téměř nikdy nevyužili služeb tlumočnický českého znakového jazyka. Bude záležet jaký stupeň postižení konkrétní jedinec má, z pohledu využití tlumočnický (zda je nedoslýchavý nebo úplně ohluchlý).

Další podotázkou bylo zjistit zda, samotný proces př

i vyžádání tlumočnicka je složitý nebo jednoduchý. Téměř většina respondentu (70 %) shodně odpovědělo, že vyžádat tlumočnicka je složitý proces. Pouze pět osob uvedlo, že jim samotný proces přijde jednoduchý a nemají negativní zkušenost. Zbývající osoby (4) uvedli v dotazníku, že neznají problematiku vyžádání tlumočnicka znakového jazyka, protože ho sami ještě nepotřebovali. Velmi důležitým aspektem pro využití tlumočnicka, je jaký druh nebo stupeň sluchového postižení má konkrétní jedinec.

3. Zjistit, jak často je využívána sociální péči či poradenství u osob se sluchovým postižením.

Neslyšící využívají sociální péči či poradenství naprosto stejně jako většinová slyšící veřejnost. Nejvíce (18 osob), tedy více než polovina, uvedlo v dotazníku, že využívá sociální péči v období jednou za měsíc. Celkem 7 respondentů uvedlo, že jejich využití v oblasti sociální péče a poradenství je přibližně jednou týdně. Zbylá část (4osoby) respondentů v dotazníku uvedla, že využití sociálního systému je z jejich strany minimální tedy zhruba jednou do roka.

Neslyšící jako kulturní menšina má svoje vlastní organizace, kde se neslyšící osoby scházejí a kde si vzájemně pomáhají a radí nebo předávají získané informace.

Dotazovaní shodně uvedli, že jsou členy takovato sdružení, organizace nebo center.

Více než půlka respondentů uvedla, že jsou členy organizace a velmi často ho navštěvují. Jedna třetina uvedla, že často navštěvuje klub či jiné sdružení. Méně, než jedna třetina uvedla, že takovou organizaci navštěvuje občas. Z dotazovaných nebyl nikdo, kdo by nebyl členem určité organizace či klubu Neslyšících.

4. Zjistit, jaké komunikační systémy osob se sluchovým postižením jsou sociální pracovníci kompetentní používat.

Z dotazníků vyplývá, jakou nejčastější formou komunikují úředníci či osoby ve státní správě s osobami se sluchovým postižením.

Šetřením mezi neslyšícími bylo zjištěno, že nejčastější vzájemná komunikace mezi úředníky a osobou postiženou je auditivně orální a odezírání. Tento způsob vzájemné komunikace je méně složitý proces a nepotřebuje žádné odborné školení ze strany úředníka. Pouze stačí dodržovat obecná pravidla komunikace. Tento způsob komunikace, ze strany úředníků označilo 14 respondentů v dotazníku, což je téměř polovina dotazovaných. Více jak jedna třetina neslyšících (9 osob) uvedla, že zaměstnanci (úředníci) sociální péče komunikují s osobou neslyšící za pomoci českého znakového jazyka. Tato komunikace a schopnost používat tento systém ze strany úředníka, vykazuje určitou odbornost znalost komunikačního systému (znakový jazyk) a připravenost. Poslední část odpovídajících 6 osob prostřednictvím dotazníku odpovědělo, že vzájemná komunikace probíhá písemnou formou.

5. Zjistit, zda existují bariéry nedostatečné péče o osoby se sluchovým postižením v rámci sociálního poradenství.

Za pomoci dotazníku jsme zjistili, že osoby se sluchovým postižením vnímají určité bariéry, které vznikají v sociálním prostředí. Téměř všichni respondenti (25 osob) uvádí, že vnímá existence bariér. Jako hlavní důvod vzniku bariery je vzájemná komunikace mezi úředníky a mezi osobami sluchově postiženými. Tato komunikační bariéra souvisí především, jak je osoba, či úředník vyškolen a připraven v oblasti komunikačního systému a na jaké úrovni je schopen ovládat znakový jazyk. Pouze 3 respondenti odpověděli v dotazníku, že nevnímají žádné bariéry. S tím souvisí i otázka do jaké míry jsou úředníci v České republice vyškoleni na komunikaci s takto postiženou osobou. Větší polovina dotazovaných (17 osob) uvedla, že úředníci nejsou příliš vyškoleni v dané problematice a že proto vznikají komunikační bariéry. Naproti tomu jedna třetina (9 osob) neslyšících je uvádí, že úředníci mají určitou kvalifikaci, ale stále se při vzájemné komunikaci objevují nedostatky. Poslední skupinou (3 osoby) jsou neslyšící, kteří v dotazníku uvedli, že úředníci v sociálním systému a poradenství nejsou vůbec připraveni a ani vyškoleni na jednání s neslyšícím.

ZÁVĚR

V naší bakalářské práci jsme představili minoritní skupinu, která je součástí každého státu-osoby se sluchovým postižením. Tyto osoby jsou schopny komunikovat, jak většinovým jazykem daného státu za pomoci dalšího podpůrného komunikačního prostředku, jako je například odezírání, mimika, gesta, pantomima, nebo užívají znakový jazyk, který je mateřským jazykem Neslyšících.

Popsali jsme si možná úskalí v problematice využívání sociálních služeb a poradenství těchto osob se sluchovým postižením.

Cílem bakalářské práce bylo tedy zjistit z pohledu osob se sluchovým postižením míru vyskytujících se možných bariér při poradenství v prostředí sociální péče. Na základě zjištěných nedostatků v oblasti sociální péče poradenství se potvrdila moje analýza.

Na základě mého výzkumu a získaných výsledků byly navrženy možné změny v oblasti sociální péče, které by mohli zlepšit a usnadnit vzájemnou komunikaci mezi neslyšícími a úředníky, ale i slyšící veřejnosti.

Doporučení k zefektivnění vzájemné komunikace

Doporučujeme, aby úředníci státní správy, kteří pracují v prostředí s osobami se sluchovým postižením, ve větší míře navštěvovali kurzy nebo školení českého znakového jazyka a sami se v této problematice zdokonalovali a tím minimalizovali komunikační bariéry. Také je velmi důležité, aby tyto osoby (úředníci) navštěvovaly různé nestátní neziskové organizace pro osoby se sluchovým postižením, sdružení nebo kluby pro neslyšící, aby tak pochopily jejich kulturu a zdokonalovaly se v používání českého znakového jazyka. Tento návrh se netýká jen osob v sociálním prostředí, ale i pro běžnou veřejnost.

Doporučujeme, aby problematika Neslyšících měla více mediálního prostoru prostřednictvím televizního vysílání, internetu nebo tisku. Dále doporučujeme, aby při vysílání pořadů nebo filmů bylo více titulků a více pořadů z prostředí Neslyšících

a v českém znakovém jazyce. Z důvodu seznámení a osvěty širší veřejnost, jak mají s osobou se sluchovým postižením komunikovat, a jaké zásady je důležité dodržovat. Seznámit veřejnost s kulturou Neslyšících.

Další řešení je, aby bylo více profesionálních tlumočnicků českého znakového jazyka v rámci organizací a sdružení pro osoby se sluchovým postižením pro případy, kdy je důležitá jeho přítomnost. A co nejvíce zjednodušit a zkrátit jeho vyžádání.

Také bychom chtěli navrhnout lepší finanční ohodnocení pro osoby a úředníky v sociálním systému. Motivovat tyto osoby a přispět, tak ke zlepšení v oblasti speciální péče a poradenství.

Při svém výzkumu jsme se zaměřili na komparaci dnešní péče a péče v minulosti. Výsledky mě přesvědčili, že dnešní péče ze strany státu z pohledu osob se sluchovým postižením, je kvalitnější než v nedávné minulosti, ale stále je prostor pro zlepšení

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

1. HÁDKOVÁ, K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-290-619-2
2. HARLEN, L., *Pod maskou benevolence. Zneschopňování neslyšící komunity*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2449-5
3. HORÁKOVÁ, R. *Surdopedie*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-225-3
4. HRUBÝ, J. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6
5. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1110-2
6. KRAHULCOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-239-7
7. REDLICH, K. *CODA – slyšící děti neslyšících rodičů*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového ja tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-97-0
8. VÁGNEROVÁ M., *Současná psychologie pro pomáhající profese*, Vyd.1.- Praha: Portal. 2014. ISBN 978-80-262-0696-5
9. STRNADOVÁ, Věra. *Transliterátor a vizualizátor v praktických situacích. 2., opr. vyd.* Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-27-3.

Seznam použitých internetových zdrojů

1. Webový portál zákony pro lidi: *Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>
2. Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
3. Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o sociálních službách* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
4. Webový portál cun.cz. *Česká unie neslyšících* [online]. ©2019 [cit. 2019-11-19] Dostupné z: <https://www.cun.cz/socialni-sluzby/>
5. Webový portál tichá linka: *Tlumočení znakového jazyka* [online]. © 2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné z: <https://www.tichalinka.cz/>
6. Webový portál Hradecké centrum: *Hradecké centrum pro osoby se sluchovým postižením* [online]. © 2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné z: <https://www.hradeckecentrum.cz/>
7. Webový portál zákony pro lidi: *Zákon, kterým se mění zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-12] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-301>
8. Webový portál zákony pro lidi: *Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-12-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-408>
9. Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
10. Webový portál zákony pro lidi: *Zákon o zaměstnanosti* [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-11-26] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>
11. Webový portál zákony pro lidi: *Úplné znění zákona č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č.*

384/2008 Sb [online]. ©2010-2019 [cit. 2019-12-26] Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-423>

SEZNAM ZKRATEK

CUN	Česká unie Neslyšících
LORN	Společnost pro hluchoslepe
ASNEP	Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých jejich přátel
CZTN	Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící
SNNČR	Svaz neslyšících a nedoslýchavých

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Jaké máte sluchové postižení?	Chyba! Záložka není definována.
Graf 2 - Jak často využíváte státní správu (jednání na úradě, lékař, policie)?	48
Graf 3- Jaký komunikační prostředek zaměstnanci státní správy s vámi užívají?	49
Graf 4- Používáte při jednání (se státní správou) tlumočnicka?	50
Graf 5- Jak obtížné je vyžádat si tlumočnicka?	51
Graf 6: Jak často využíváte služeb tlumočnicka?	52
Graf 7: Myslíte si, že je dostatek organizací pro osoby se sluchovým postižením?	53
Graf 8: Jak často se setkáváte v organizacích pro osoby se sluchovým postižením?	54
Graf 9: Je pro vás komunikace se slyšící osobou nepřijemná?	55
Graf 10: Myslíte si, že je obtížné získat zaměstnání pro osoby se sluchovým postižením?	56
Graf 11: Myslíte si, že je ze strany státu dostatečně postaráno o osoby se zdravotním postižením?	57
Graf 12: Jak hodnotíte dnešní sociální péči s porovnáním péče v minulosti (před 5,1 a více lety)?	58
Graf 13: Vyskytují se v komunikaci mezi slyšícími lidmi (úředníky) a lidmi se sluchovým postižením nějaké komunikační bariéry?	59
Graf 14: Jsou sociální pracovníci dobře vyškoleni (připraveni) na komunikaci s osobou se sluchovým postižením?	60
Graf 15: Vaše pohlaví?	61

Graf 16: V jaké věkové kategorii se nacházíte?

61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I
----------------------------------	----------

Příloha A - Dotazník

1). Jaké máte sluchové postižení (stupeň)?

- nedoslýchavý
- ohluchlý
- úplná hluchota

2). Jak často využíváte státní správu (jednání na úradě, lékař, policie)?

- velmi často (1 týdně)
- občas (1 měsíčně)
- zřídka (1 za rok)
- téměř nevyužívám

3). Jaký komunikační prostředek zaměstnanci státní správy s vámi užívají?

- Auditivně orální a odezírání
- Znakový jazyk
- Prostřednictvím tlumočnicka
- Písemná forma
- Žádnou formou

4). Používáte při jednání (státní správa) tlumočnicka?

- Ano, téměř pokaždé

- Ano, občas
- Spíše ne
- Téměř nikdy

5). Jak obtížné je vyžádat si tlumočníka?

- Je to složitý proces
- Je to jednoduchý proces
- Nevím, ještě jsem ho nepotřeboval

6). Jak často využíváte služeb tlumočníka?

- Velmi často
- Občas
- Spíše ne
- Nikdy

7). Myslíte si, že je dostatek organizací pro osoby se sluchovým postižením?

- Ano
- Ne
- Nevím

8). Jak často se setkáváte v organizacích pro osoby se sluchovým postižením?

- Velmi často, jsem členem
- Často
- Občas
- Spíše nenavštěvuji
- Ne, nikdy

9). Je pro vás komunikace se slyšící osobou nepříjemná?

- Ano
- Ne
- Nevím

10). Myslíte si, že je obtížné získat zaměstnání pro osobu se sluchovým postižením?

- Ano je to velmi obtížné
- Ano, ale v dnešní době se situace na trhu práce zlepšila
- Ne není

11) Myslíte si, že je ze strany státu dostatečně postaráno o osoby se sluchovým postižením?

- Ano jsem spokojený/spokojená
- Ano, ale je potřeba ještě zlepšit péči
- Ne nejsem, péče není na dobré úrovni

12) Jak hodnotíte dnešní sociální péči s porovnáním péče v minulosti?

(Před 5,10 a více lety)

- Dnešní péče je mnohem lepší
- Dnešní péče je o něco lepší než v minulosti
- Dnešní péče je na stejné úrovni jako před lety
- Dnešní péče je horší
- Dnešní péče je mnohem horší, než ta před lety

13). Vyskytují se v komunikaci mezi slyšícími lidmi (úředníci) a lidmi se sluchovým postižením nějaké komunikační bariéry?

- Ano
- Ne
- Nevím

14) Jsou sociální pracovníci dobře vyškoleni (připraveni) na komunikaci s osobou se sluchovým postižením.

- Ano jsou dobře vyškoleni
- Ano, ale stále jsou tam menší nedostatky (bariery)
- Nejsou příliš vyškoleni
- Ne vůbec

15). Vaše pohlaví:

Žena

Muž

16). V jaké věkové kategorii se nacházíte?

18 –25 let

26 –50 let

50 let a výše

17). Jaké největší nedostatky spatřujete v systému sociální správy pro sluchově postižené? (otevřená otázka).

18). Jaké návrhy na zlepšení (fungování) sociální péče navrhuje? (otevřená otázka)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

HOLUB, Tomáš, Vlastní dotazníkové šetření.....Chotyně: Tomáš Holub

Jméno autora: Tomáš Holub

Obor: Hospodářská politika a správa (B6202)

6202R087 – Evropská hospodářskosprávní studia (Bc. EHS Voš)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Specifikace poradenství osob sluchově postižených v prostředí sociální péče.

Rok: 2019-2020

Počet stran textu bez příloh: 74

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 11

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Jan Brázda, Ph.D.